

СНЕЖАНА МАРЗАНОВА

S. Marzanova

ПЕТДЕСЯТНИЧЕСТВОТО
В БЪЛГАРИЯ

Petdesiatnichestvoto v Bulgaria

ПАРТИЗДАТ • СОФИЯ 1971
5K

I. ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ

Интересно е да се отбележи, че буржоазната идеалистическа мисъл у нас стои на страна от проблема за религиозното сектантство и респективно за петдесетничеството. Това лесно може да се объясни с факта, че когато възниква сектата на петдесетниците (след Първата световна война), българската държава е вече обвързана икономически и политически с Германия. А тя е протестантска страна и буржоазните философи са предпочитали да стоят на страна, отколкото да критикуват нейната официална религия.

В нашата атеистическа литература проблемът за религиозното сектантство заема все още незначително място. За разкриване класовите и гносеологическите корени на религиозното сектантство до принасят редица статии и брошури на ст. н. с. Н. Мизов, интерес представлява брошурата на Н. Николов „Сектата на адвентистите“ и др. Петдесетничеството в България досега не е било обект на специално проучване. Като се изключи популярната брошура на Г. Беров „Сектата на петдесетниците“, в нашата марксистка атеистическа литература няма посветени на него научни публикации.

При написването на брошурата авторът среща голяма трудност при търсенето на официална петдесетническа литература. Използваната и цитирана литература е предимно от периода 1930—1949 г. Като се има предвид, че от нея петдесетническите теолози се ползват и сега за своите проповеди и беседи и тя се препоръчва от тях на вярващите, ние смятаме, че тази петдесетническа литература продължава да има значение за разкриване на съвременното състояние на петдесетническото вероучение в България.

Настоящата работа е опит да се разкрият появлата и разпространението на петдесетничеството у нас, неговата идеология и етика и процесите на неговото измекнение и преодоляване.

Петдесетничеството е късен продукт на протестантската теология и отразява уладъка и объркаността на буржоазията в периода на загниващия капитализъм. То е не само религиозно „учение“, но е и умонастроение, определено душевно състояние, което може да бъде правилно разбрано само в светлината на социалните трагедии, породени от условията на капиталистическата експлоатация.

Хората се трудят, мислят и творят. Обаче в буржоазното общество създаденото от тях се превръща в сила, която стои над тях или против тях. Държавата, капиталът, религията, моралът се превръщат в самостоятелни сили, господстващи над хората, които са ги създали. Източникът и творецът на целия обществен живот — човекът, се отчуждава от своя труд, който му става враждебен и противен.

Петдесетничеството е такава отломка от протестантизма, която отразява безсилието пред ужасите на живота в капиталистическата действителност, и е изпълнено с мрачни съмнения и чувство на истерично отчаяние. И ако в зората на буржоазното развитие протестантизъмът в една или друга степен е носил белезите на някои прогресивни страни на буржоазната идеология, в условията на империализма многобройните протестантски течения, в това число и петдесетничеството, отразяват правствената деградация на личността.

Известно е, че в политически аспект класическият протестантизъм като нова религия е отговарял на интересите на дребните собственици, на формиращата се млада буржоазия. Особено голямо значение имало схващането на М. Лутер за необходимостта от две основи на обществото — духовна и светска, които взаимно се допълват. Но с превръщането на

буржоазията в реакционна класа и особено в епопеята на империализма протестантската интерпретация за светската основа става не само неубедителна и неприемлива за вярващите, но и влиза в явно противоречие с политиката и идеологията на буржоазията. За Лутер светската власт е привилегия, а управляващите са слуги на народа. Тази постановка съвършено не съвлада с установения от експлоататорската класа ред, който узаконява и обявява за „вечно“ господството (духовно и материално) на буржоазията. Ето защо в унисон с жизнените интереси на последната се приспособява и религията, в това число и догматизираният протестантскизъм, разкапал се вече на многобройни секти, които наблягат в теологичните си възгледи сега върху духовното начало. Особено характерно е това за петдесетниците, които се появяват във време, когато капитализмът довежда до краен предел всички основни противоречия на общественото развитие.

Петдесетническите богослови абсолютизират духовното начало, а в наше време те определено го поставят над светското. „Господ казва за нас, че ние ще бъдем в света, но няма да сме от него. Да бъдем внимателни към човеците, това не означава да ставаме участници в техните плътски дела. . .“¹ Но въпреки че дават приоритет на духовното начало за вътрешното усъвършенствуване на религиозния индивид, петдесетниците се отличават от другите протестантски секти по това, че не се изолират напълно от външния, земния живот. Например петдесетничеството смята, че държавата и светският живот не пречат за вътрешната религиозност на индивида.

Постановката за отношението към държавата във вероучението на петдесетниците се изменя съобразно с историческата обстановка. Теологията на петдесетниците е надстроен елемент от дребнобуржоазната идеология, поради което се характеризира с типичната ѝ колебливост. В условията на капитализма петдесетническите богослови призовават към подчинение на властта: „ние поддържаме, че всеки истински християнин е длъжен да бъде добър по-

⁵ Кратко вероучение и правилник на Евангелските петдесетници църкви в България, ръкопис, стр. 22.

даник на държавата. . . и не само да се покорява, но още да принася богу молитви, прошения, благодарности за всички, които са на власт, защото те се грижат за нашето духовно благодеенствие“². След победата на социалистическата революция обаче същите апологети на сектата заявяват: „Христовото царство не е от този свят. . . следователно Христовите последователи не трябва да вземат участие в политическия живот на земните царства, а именно в разните политически партии“³.

Именно духовното начало трябва да придобие за вярващия петдесетник първостепенно значение, да стане смисъл и цел на неговия земен живот. Петдесетническите теолози превръщат тази теза в основен постулат на своето вероучение. Тук е коренената разлика между сектата на петдесетниците и останалите протестантски секти. В този смисъл ние считаме, че не е съвсем точно мнението на някои съветски автори, като В. М. Калугин и Н. В. Колцов, които считат за отличителна черта на петдесетничеството преди всичко вярата във второто пришествие на „Св. Дух“, и то на 50 дни от „възкресението“ на Христа. Това положение заличава разликата между петдесетничеството и другите протестантски секти, например адвентисти и др., за идеологията на които вярата във „второто пришествие“ е също характерна черта.

Петдесетниците свързват своето вероучение, а оттук и названието на сектата не с християнския празник Петдесетница, а с тезата си, че всеки вярващ може да получи божия благодат и божий дар по всяко време, че всеки човек има своя „петдесетница“, когато „Св. Дух“ ще го осени с някои от божийте дарове, които за първи път са били дадени на първите апостоли в ерусалимския храм на юдейския празник „Петдесетница“. Ето защо най-съществената черта, която отличава петдесетниците от другите религиозни секти, която им дава облик на самостоятелно религиозно течение, е учението за получаване на „очевидни дарове“ в резултат от „крыщени-

² Кратко вероучение и правилник на Евангелските петдесетници църкви в България, стр. 22.

³ Так там.

ето с „Дух свети“. Тези дарове не са еднакви за всички. Най-съвършените, апостолите, са получили пълна божка благодат и затова са носители на всички дарове, а обикновените вярващи могат да получат само някои от тях, но и те са достатъчни да им осигурят „вечен“ живот на избрани чада „божии“. Именно учението за „очевидните дарове“ прави преди всичко петдесятничеството разновидност на протестантизма.

Като всяко религиозно течение и петдесятничеството гради своята идеология и доктрина върху вярата в бога, изобразяван от Библията с три лица. Вътрешната връзка в божието единство за петдесятничеството има по-друг порядък и по-друга значимост, отколкото в другите протестантски направления. На първо място те поставят „Св. Дух“, който свидетелствува на всеки вярващ, че е спасен и станал „син божи“. За да бъде кръстен вярващият с „Дух свети“, той трябва да бъде предварително спасен. „Понякога мигове отделят спасението от кръщението с Дух свети, понякога години, винаги обаче спасението предваря кръщението със Св. Дух и е негово условие.“⁴ Вярващият разбира, че е спасен, когато почувствува бога като непосредствена реалност. Това е вътрешно преживяване даващо увереност и чувство на сигурност на религиозния феномен, че е спечелил божата закрила. А кръщението с „Дух свети“ има като видим резултат получаването на някоя дарба, като особено желано е проговоряното на „непознат“ език.

Петдесятниците разглеждат бога емпириически и оттук религиозните изживявания у тях имат емпирико-сетивен характер. Като внушават на своите адепти, че те ще се сляят с бога в неизвестен за тях миг от земния им живот, петдесятническите апологети поддържат постоянно напрежение у вярващите, което се отразява сериозно върху здравословното им състояние. Меланхолията, апатията към творческия труд, нарушеното понякога психическо равновесие, летаргичното съществуване се срещат не-

⁴ Д. Дюлгеров, Петдесятниците в България, С., 1959, стр. 17.

рядко сред сектантите петдесятници. Петдесятничеството притънява социалното чувство у вярващите, държи ги на страна от политическия живот, изиска от тях да бъдат чужди на градивния човешки труд.

Известно е, че реформаторите на църквата решително се обявяват против църковния католически блясък, сложната йерархичност и най-вече отхвърлят претенциите на църквата да се разпорежда с духовния мир на човека. Освободили вярващия от опекунството на църквата, те обаче оковават неговото сърце. С развитието на науката и обществения прогрес на протестантската теология все по-трудно става да поддържа вътрешната религиозност на вярващите предимно чрез своите религиозни постулати. Институционната намеса става все по-необходима и по-силна и особено в нашата страна, където за народа като цяло са характерни атеистични тенденции и възгледи. Ето защо петдесятничеството като късна издънка на разложилия се протестантизъм отдава по-голямо значение на църквата като институт, който има важна роля в живота на вярващия. Относно устройството, организацията, обредите на църквата и ритуалите, извършвани в нея, петдесятниците почти не се различават от другите протестантски течения. Но петдесятническите апологети издигат престижа на църквата, „духовния дом“, който насочва вярващите. Въпреки че утвърждават личната вяра като най-важно средство за достигане пълно съблание с бога, те същевременно считат, че „най-насърчителният начин за спасението на душата е духовното семейство – църквата. . . Няма друг по-съвършен образец за организация от църквата Христова, която е организирана чрез Светия Дух. . . Затова вярващите не могат и не бива да се организират в други секции, които биха създали нови закони и наредби, нито да си присвояват власт противно на Христовата църква, защото днес съществуват множество и с различни названия организации, наричани църкви.“⁵

Петдесятническите теолози виждат постоянния отлив от религиозната и се стремят да използват цър-

⁵ Кратко вероучение и правилник на Евангелските петдесятни църкви в България, стр. 1, 2.

квата като едно от средствата за „запазване на вярата“. Преднамерено заблуждават вярващите, че църквата е този институт, който може да приюти „беззащитните вярващи“, бессилни да се противопоставят на разните „лъжливи“ учения. Църквата според петдесятниците е „жив организъм и има божествено предназначение за разпространение на божията вест“.⁶

Според петдесятниците има видима и невидима църква. Видимата е официалната, а невидимата е „житното зърно в многото плява“, т. е. тя е онът момент, когато вярващият се осени от божия благодат и се „слее“ с бога, когато е „спасен“. Петдесятническите теолози учат, че в евангелската петдесятна църква влизат само „спасени“ хора. Според тях другите църкви са само „голяма блудница“, която поддържа религиозното чувство „със статуи и икони, боготвори не твореца, а творението и се клания на божове, направени от ръка“.

Както в условията на капитализма, така и в наши дни петдесятническите ръководители искат от вярващите не само задължително да се посещават църковните служби (3 пъти седмично), но и църквата да бъде единственият институт, където да ходят. Целта е ясна — да изолират голяма част от сектантите петдесятници от обществено-политическите организации, от гражданските институти, където неизбежно тяхната вяра би се разколебала и тяхното съзнание би се освободило от религиозното му съдържание.

За да бъде разбрана специфичността на петдесятничеството в идеологията, култа и организацията, трябва да се изясни историческата обстановка, при която то възниква, и условията, при които се разпространява.

Родина на петдесятничеството са САЩ. В края на XIX век капиталът вече безпрепятствено шествува в страната. В САЩ, отбележва К. Маркс, „капиталистическото стопанство и свързаното с него поробване на работническата класа се развили по-бързо и в по-цинична форма, отколкото в която и

⁶ Так там, стр. 11.

да било друга страна“.⁷ Значителна част от експлоатираните работници, осъзнали своята класова мисия в общественото развитие, се организират за борба за освобождение, за равноправие и социализъм. Едновременно с тях съществуват и други безправни, унизили и оскърбени, които не успяват да се издигнат до равнището на осъзнатия пролетариат, не виждат социалния корен на безправието и тръгват по безнадеждния път на пасивния протест, като влизат в различни религиозни обединения. Едни от тях очакват адвента — второто идване на Христос, за да ги избави и спаси от земните нещастия, други, превърнали се в пасивни зрители на историческите събития, се молят до припадък и очакват да получат „божии“ дарове.

Между нововъзникналите секти е и сектата на петдесятниците. Още от самото си появяване петдесятничеството не е единородно течение. Затова в атеистичната и религиозната литература за начало на петдесятническата секта се посочват различни епизоди. Например Д. А. Гардон счита за първа петдесятна църква в САЩ така наречената „Църква на бога“, образувана през 1886 г. от бившите баптистки проповедници Р. Г. Спелинг и В. Ф. Бриант. През 1903 г. тази петдесятническа организация е оглавена от някой си А. Д. Тамлисон, крупен търговец от щата Северна Каролина. Същият въввел строга диктатура и до края на живота си (умрял през 1943 г.) бил активен поборник на „новата вяра“.

В нашата литература появата на петдесятничеството се датира от 1900 г. и се свързва с един инцидент, станал в североамериканския град Топека, щат Канзас.⁸ На едно религиозно събрание разклатените нерви на фанатично вярващата Агнес Н. Оцман ла Берже не издържало напрежението на молитвите и полууприпадналата в религиозен екстаз започнала „да говори“ на непознат език. Този език, неразбран от самата нея, бил „разбран“ веднага от никакъв чех, който „разтълкувал“ думите ѝ. Въз основа на неговото „тълкуване“ присъствуващите приели, че „Свети Дух“, говори чрез ла Берже и

⁷ К. Маркс и Ф. Енгелс, Съч., т. 27, стр. 140.

⁸ Г. Беров, Сектата на петдесятниците, С., 1965 г., стр. 19.

че той е дал знамение и поискал духовно обновяване. Те заживели с вярата, че за тях е дошла нова „Петдесетница“. Последователи на Агнес Оцман образували религиозно общество, което се разпространява под название „петдесетници“.

Постепенно в САЩ възникват много издънки на петдесетничеството. След като потърсили библейско и „историческо“ оправдание за своето оформяне като организирана религиозна единица и създали свое вероучение, част от петдесетниците се оформят като самостоятелни секти, а други – като автономни организации на различни петдесетнически асоциации. През 1906 г. в една негърска община в Лос Анжелос с нова, по-голяма сила се повтаря аналогичен случай на проговаряне на „непознат“ език и се създава отделна петдесетническа община. През 1914 г. се основава една от най-големите петдесетнически асоциации „Асамблея на бога“, която днес обединява около 400 хиляди членове. През 1924 г. особено популярна е асоциацията „Петдесетническа асамблея на мира“. През същата година една от нейните съставни организации „Петдесетническа църква“ излиза от асоциацията за това, че някои от американските „бели братя“ искали да включат в сектата и негри. Същата религиозна организация влиза в създадената през 1945 г. петдесетническа асоциация „Обединена петдесетническа църква“. Поради голямата си влияние сред населението в различните страни тя се ползва с голяма финансова подкрепа от американското правителство.

Изолирана от другите петдесетнически съюзи, в САЩ функционира и негърската петдесетническа секта „Апостолска борба за свята божия църква“, която е правила опити да се обедини с другите „единоверци“, но винаги е срещала съпротивата на „белите“.

Сектата „Международна църква на истинското евангелие“ се откроява от типичните петдесетнически асоциации със своята пищност в богослужението. Нейната основателка Еми Макферсон е употребата проповедничка и особено предприемчива при получаване на огромни суми от американските биз-

несмени за обогатяване и разнообразяване средства за пропагандиране на петдесетничеството.

Новото религиозно направление бързо печели привърженици и извън пределите на САЩ. Чрез настора Барат то е пренесено в Норвегия още в началото на XX век. През 1907 г. пасторът Майер основава в Хамбург петдесетническа община. А през 1910 г. петдесетничеството в Германия има вече 50 000 привърженици и издава свой печатен орган.

В Англия също се основават петдесетнически общини. Необходимо е да припомним, че още в края на XIX век в Англия господстващата класа активно се стреми да укрепи влиянието на религията сред трудещите се. По думите на Енгелс англичанската буржоазия, недоволна от собствения си религиозен апарат, се обръща към „брата Джонатан“ (прозвище на САЩ) като най-велик тогава организатор на религиозни спекулации. Петдесетничеството в Англия е известно като „движение на святите“ и не се отличава по съдържание от петдесетническите общини, образувани в другите страни.

Трудно е да се каже колко петдесетнически секти се образуват в САЩ и в другите страни. Но тук количествената страна няма особено значение. Важното е да се види общото между тях. Според нас то се намира в целта на съвременното петдесетничество. Между ранното състояние на сектата и нейния съвременен облик вече лежи пропаст. От религиозно течение с обръкана, конгломеративна и неясна същност тя е модифицирана в определена апология и съставен елемент на буржоазната идеология на имперализма. Не случайно мнозинството от петдесетническите организации разрастват през годините на Първата световна война. Войната донася неизразими страдания и разстройва психиката на милиони хора. Това се явява благоприятна почва за бурното разрастване на религиозните племета. Американските мисионери петдесетници, които отдавна вече пръскали семената на своето вероучение зад пределите на родината си, организират през 1921 г. в Амстердам световен конгрес на петдесетническите църкви, който сложил началото на световния съ-

юз на християнската евангелска вяра, или Пентекостал.

Със задълбочаване процеса на загниване на буржоазната идеология като цяло се засилва стремежът у реакционните кръгове на Запад да укрепят своите позиции, като използват и редица религиозни течения, имащи силно влияние, между които са и различните протестантски секти, в това число и сектата на петдесетниците. Финансират радиостанции, подпомагат издаването на литература с определено антисоциалистическо съдържание, изпращат туристи-мисионери в социалистическите страни и т. н. Особено влияние в нашата съвременност има създадената след Втората световна война в Америка петдесетническа организация „Съюз на божиите събрания“, наброяваща повече от 500 000 души, ползваша се с особен авторитет в Латинска Америка, Африка и Европа. Същата се ползва с голяма подкрепа на американския монополистичен капитал. Почти във всички континенти на земята са създадени радиостанции на редица буржоазни страни, които организират емисии, специално пропагандиращи петдесетническата идеология.

В България петдесетничеството намира почва след Първата световна война и последвалата я голяма национална катастрофа. По това време в икономическия и обществено-политическия живот на България настъпват дълбоки изменения, които разтърсват основите на капиталистическия строй и поставят българската работническа класа и останалите трудещи се пред необходимостта да започнат борба за неговото събаряне и за създаване на ново, социалистическо общество. След избухването на Великата октомврийска социалистическа революция „мирният“ период в развитието на капитализма отстъпва мястото си на период на силни революционни трусове. Борбата на трудещите се против войната добива масов характер, превръща се в масово революционно движение с определена цел – събаряне на капитализма в България. БРСДП (т. с.) приветствува революцията и руския пролетариат. Войнишкото въстание, Транспортната стачка и

„Работнически вестник“, бр. 150, 10. XI. 1917 г.

Септемврийското въстание от 1923 г. говорят за силно олевяване на масите, за нарастване влиянието на БКП. Това създава сериозно беспокойство сред българската буржоазия. Засилва се военно-полицейският надзор, увеличават се репресиите срещу трудещите се. Буржоазията не забравя и безкръвното оръжие на религията и църквата. Именно в този период в България започват да идват, дори и да се заселват различни представители на сектантски религиозни учения, разпространени на Запад. Ръка за ръка полиция и църква, ортодоксално християнство и сектантство започват поход против прогресивните и революционни сили на народа. Организира се открита клеветническа пропаганда срещу комунистическата идеология. Обявяват комунистите за врагове на човечеството и християнството. Причините за нещастието на народа гърсят в безбожието на комунистите. Партията, за да запази от заблуждение народните маси, е трябвало да даде достоен отпор на църковно-религиозната пропаганда. Преведени са и са разпространени сред народа значителен брой съветски и други брошури, разкриващи характера и ролята на религията. През 30-те години са организирани специални библиотеки „Безбожник“ и „Наука и религия“. Започват да се издават и наши оригинални брошури. Организиран е „Съюз на пролетарските свободомислещи“ (СПС), който има свой орган – вестник „Безбожник“, по-късно „Свободомислещ“. По градове и села се организират марксистко-ленински кръжици, които провеждат организирана пропаганда против религиозната идеология.

Докато съзнателните революционни сили искат да преобразуват света, изостаналите пауперизирани политически слоеве се поддават на заблуди, потъват в религиозна мъгла. Загубили надежда за земно щастие, те жадно пият религиозния опиум с вярата, че ще намерят справедливост и щастие на небето. Именно тези слоеве са били благоприятна социална среда за създаване на петдесетническата секта в България.

През 1921 г. Нюйоркската община на петдесетниците, богато субсидирана от различни фирми и ком-

пации, изпратила трима свои членове и ревностни последоратели — руснаците Иван Е. Воронаев, Дионисий Заплишний и Е. Колшовски „да проповядват Христовото учение между сънародниците си и да ги подканят да получат кръщение с „Дух свещи“. На път за Съветска Русия, където трябвало да развият своята „религиозно-организаторска дейност, тримата пастори имали поръчение временно да престоят в България. Те се установяват в гр. Бургас. През същата година основават първата петдесетническа религиозна община. Развиват трескава дейност. В сравнително кратък период успяват да основат петдесетнически общини в Карнобат, Сливец, Стара Загора, Чирпан, Пловдив, София, Перник, Радомир, Русе, Варна и в няколко села, след което Воронаев и Колшовски заминават за Одеса, а Дионисий Заплишний със съпругата си остава в България, като доста често ходел в Америка за инструкции. Заплишний малко почивал. Американците плащали добре, но не даром. Те искали от него работа и той работел. Постепенно възникват нови общини в Плевен и селата Каптожабене, Горна Митрополия, Николаево, Търнене и др., а също така и в Луковитско — в селата Бежаново, Дерманци, Чомаково и др.

Петдесетничеството бързо се разпространява в страната. За това има много причини. Най-съществените се крият в спецификата на неговото вероучение, което ще анализираме в по-нататъшното наше изложение. Тук ще посочим една от тях, която разкрива тактиката на ръководните петдесетнически организации в Америка и на която според нас досега не е обръщано достатъчно внимание в нашата атеистична литература.

Нюйоркската петдесетна община не случайно се спира на тримата руснаци мисионери. Тя не е могла да не бъде запозната с характерните особености на нашия народ. Пословична е любовта на българския към руския народ, легендарна е дружбата между тях. Русия е символ на свободата на всеки честен българин. Отчитайки това положение, американската асоциация изпраща такива мисионери петдесетници, които са не само добре подгответи, но имат и още едно предимство, необходимо за нашата стра-

на — те са руснаци, т. е. хора, които ще бъдат посрещнати с много по-голяма доверчивост от народа, отколкото който и да е западен мисионер.

От друга страна, изпращането на такива именно проповедници е било изключително необходимо, защото България вече се е славела със своите атеистически традиции, които са исторически детерминирани и с които всяко религиозно направление, в това число и петдесетничеството, ако иска да разчита на успех, не може да не се съобразява. Известно е, че в България се създава класова партия на пролетариата още преди да се разгърне работническо движение. Преди още буржоазията да успее да заблуди трудещите се, да ги насочи по погрешния път на трейдюнионизма, тесните социалисти разкриват истинския лик на буржоазната власт, а с това и на искните институти и оръдия, между които не е на последно място сърквата и религията. Това обстоятелство обяснява защо на българската буржоазия в отлика от буржоазията на много други страни, не се удаче да използва религията и църквата с особен резултат против социалистическото движение. Знаеики пиялата обективна и субективна сложност, американският петдесетнически център се опира на „брата, близки по кръв“, които умело и ловко да обединят недоволните от различните християнски групировки, разочаровани от предишния си религиозен дом. Резултатите са налице. Те не остават скрити и за апологетите на православието у нас. Например проф. Д. Дюлгеров отбелязва, че членувашите в петдесетническите религиозни групи надминават несколкохратно броя на всички останали сектантски групировки в България.¹⁰

Още в самото начало сектата на петдесетниците у нас не е единна. Възникват различни отделни общества като „Петдесетни църкви“, „Евангелски християнски църкви“, „Божии събраания“ и др. Но отделни пастори осъзнават, че тази разпокъсаност пречи за разпространяването на тяхната идеология, и подготвят обединяване на отделните църкви под едно централно ръководство.

¹⁰ Вж. Д. Дюлгеров, Петдесетниците в България, С., 1959, стр. 4.

През март 1928 г. се свиква първият учредителен събор, на който повечето от петдесетническите общини се обединили и се взело решение всички църкви да се наричат с едно име -- „Евангелски петдесетни църкви“, а обединението -- „Съюз на Евангелските петдесетни църкви в България“. На същия събор се съставя тяхното „Кратко вероучение и правилник“, с което били задължени да се съобразяват всички, за да има вътрешно единство във вярата, живота и дейността на църквата. Това обаче остава само като пожелание. По време на събора Стоян Тинчев от Долни Дъбник успял да отдели и обедини около себе си петдесетните църкви от Плевенско, Радомир и Перник и образувал свое крило, което съществува и досега под името „тинчевисти“ или „народ божи“.

Тинчевистите са особено отчаяни религиозни фанатики. Те отричат всяка култура и наука, не приемат лекарска помощ, имат крайно небрежна външност. Техните събрания протичат много бурно, придружени с викове и изстъпления.

Положението на „война“ между тези, които винаги говорят за „Христов мир“, разцеплението и разложението между петдесетническите църкви и вътре в тях са нещо постоянно. Започнали с отцепването на тинчевистите през 1928 г., те продължават и сега. Раздорите в някои църкви са вземали такива размери и форми, че много пъти се е налагало върховният съвет да излиза със специални окръжни за помиряване. В едно окръжно от ноември 1958 г. се казва: „Аpostол Павел бе писал на коринтияни: „Моля ви се, братя... всички да говорите в съгласие и да няма раздори между вас.“ Върховният съвет ви моли да говорите в съгласие и да няма раздори между вас.“

След отцепването на тинчевистите се отцепва по-дуянската група начело с Георги Томов, която и досега води самостоятелен живот. В Ямбол Иван Брашовски отделя от съюзната църква друга група, а по-късно привлича към нея и групички от Сливен, Казанлък, София и др. Борис Грозданов отделя своя група в село Вердикал, Софийско. Георги Кипров в София отделя шеста група. След тях следват групите на Дора Генчева и Деян Божков. Божков се

отцепва от вече отделилите се тинчевисти и неговата група е втора по големина след тая на Ст. Тинчев и др.

Сега в България има осем петдесетнически групи, които не само водят самостоятелен и независим една от друга религиозен и организационен живот, но и враждуват непрекъснато помежду си. Всеки от ръководителите на тези групи се мъчи да представи себе си и своята група за най-правоверна, а другите за „отстъплили от вярата“ чада на сатаната.

Характерно е, че верските различия между групите са нищожни, незначителни. Така например формалната причина за отцепване на тинчевистите е бил спорът, как да се паричат -- „петдесетници“ или „народ божи“, пастори или презвитери да се титулуват ръководителите им, трябва ли жените да стоят на молитвени събрания с покривала или не. Други не могат да разрешат спора: трябва ли хлябът за причастие да се реже с нож, или е нужно той да се разчува с ръка, и т. н.

Въпреки разприте и безкрайните разцепления евангелските петдесетни църкви имат стегната вътрешна организация. За по-действена връзка местните църкви са организирани в райони с твърде добре подгответи щатни отговорници и надзоратели, които познават много добре всички членове на църквите в съответния район. Всяка църква освен щатния ръководител има от 3 до 5 души нещатно ръководство от силно фанатизирани активисти.

С едно решение от януари 1958 г. Съюзът на петдесетническите църкви разделя цялата страна на 11 района. В различните църкви, общества и групи обединени в „съюза“, през 1964 г. са членували, пръснати в 199 населени места, около 4193 души. Тяхното разпределение по райони се вижда от таблица 1.

За разлика от адвентистските ръководства, които по феодален маниер събират от своите членове دائمък-десетък от абсолютно всичките им доходи, петдесетническото ръководство е усвоило по-съвременни методи за обиране и на последните левчета на своите последователи. На специално събрание всеки петдесетник ежегодно обещава известна сума за

Таблица 1
Съюз на Евангелските петдесетни църкви

Райони	Църкви бр.	Общества бр.	Общо членове бр.
Софийски	9	21	660
Пловдивски	7	6	344
Димитровградски	8	6	32
Старозагорски	8	9	402
Ямболски	7	10	482
Сливенски	5	11	373
Айтоски	4	19	360
Бургаски	5	9	521
Варненски	4	21	242
Русенски	6	15	312
Плевенски	2	7	145
Общо	65	134	4193

своята църква. Това не пречи на ръководствата на църквите да увеличават тези вноски, като събират допълнителни средства „за болен брат или сестра“, за ремонт на църквата и др., по-голямата част от които са безотчетни. За да се осигурят заплатите на пасторите, петдесетническото ръководство прибегва към по-сигурия мярка – централно определя месечните вноски на всяка църква и всеки район според броя и състоянието на членовете им.

Проследяването на редица документи на петдесетническите църкви показва, че въпросът за събиране на пари от вярващите не е маловажен. Петдесетническите ръководители настърчават щедрите патрични подаяния, ревностно бдят за навременно отчитане на вноските.

И днес центърът на петдесетниците се намира в САЩ. Там се издава литература за последователи на сектата в огромни тиражи. Мощни радиостан-

ции ежедневно предават на различни езици специални емисии за петдесетниците, в които се клеветят социалистическите страни и най-вече Съветският съюз. В Ню Йорк се издава петдесетническото списание „Странник“, в което се отделя по-малко място за верските въпроси на петдесетниците, отколкото за възхала на американския „свободен свят“.

В условията на разгрънато социалистическо строителство, когато са ликвидирани всички възможности за социална и духовна експлоатация, петдесетничеството у нас съществува и е сравнително укрепнала секта. Най-същественото условие за това, че то паразитствува в съзнанието на част от нашите сънародници, се намира в неговата идеология.

II. СЪЩНОСТ И ОСОБЕНОСТИ НА ПЕТДЕСЕТНИЧЕСКОТО ВЕРОУЧЕНИЕ

Религиозната идеология като една от формите на общественото съзнание е сложна система от определени представи, понятия и идеи, логически свързани помежду си и подчинени на свои вътрешни структурни закономерности.

Разкриването на същността на дадена религиозна идеология в нашата съвременност изисква дълбок научен анализ и диференциран подход както към религията, така и към религиозната практика.

Обикновено теолозите утвърждават непосредствената зависимост между религиозното съзнание и практическата дейност на вярващите. В действителност такава причинно-следствена връзка в живота на вярващите реално не съществува. Религиозните представи, понятия и идеи, образуващи в своята съвкупност религиозното съзнание, са обусловени от конкретно-историческата практика, от обективните човешки взаимоотношения на даден етап от развитието на обществото. По думите на К. Маркс съвсем не е трудно посредством анализа на религиозните представи да се открие тяхното земно ядро. Но смисълът на диалектическия метод се състои в това, да се покаже как от дадени отношения на реалната действителност произтичат съ-

отвъстни на тях религиозни форми. Религиозната идеология не произлиза от природата на „абстрактния“ човек (такъв изобщо не съществува), или от никакви непреодолими негови душевни потребности, а от неговото несъършено битие. В своята практическа дейност човек е стихиен материалист. Неговият жизнен опит се формира независимо от религиозното съзнание. Но това не означава, че религиозната идеология е пасивна. Напротив, тя оказва обратно въздействие върху мирогледа и поведението на хората, което понякога може да бъде много силно.

В своето развитие христианската религия се е изменяла с развитието и изменението на социалния живот на обществото, като винаги се е приспособявала към потребностите и интересите на господствующите експлоататорски класи. Изчертаваща характеристика на нейната реакционна същност дава основоположникът на научния комунизъм К. Маркс. „Социалните принципи на християнството -- пише той -- проповядват необходимостта от съществуване на класи -- господствуваща и потисната -- и изказват само благочестивото пожелание първата да бъде благодетелна към втората... Социалните принципи на християнството превъзнясят малодушието, презрението към самия себе си, самоунижението, смиренето, покорността, с една дума -- всички качества на простолюдието, но за пролетариата, който не иска да се държат с него като с простолюдие, смелостта, съзнанието за собственото достойнство, чувството на гордост и независимост са по-важни от хляба. Върху социалните принципи на християнството лежи печатът на лукавството и лицемерието, а пролетариатът е революционен.“¹

Разкритата от Маркс антинародна същност на христианската религия се отнася и за петдесятничеството.

Идеологията на петдесятниците е генетически свързана с протестантизма и се явява конгломерат от религиозни доктрини, взети от различни протестант-

¹ К. Маркс и Ф. Енгелс. За религията, Изд. на БКП, С., 1957, стр. 79--80.

ски течения. Нещо повече. Тя съчетава в себе си най-консервативните и най-реакционните елементи от възгледите на различните протестантски секти. Възникнало в епохата на имперализма, петдесятническото вероучение отразява обективния процес на намаляване силата и влиянието на религията изобщо. Затова петдесятническите апологети обръщат поглед към ранното християнство, стараят се да възродят неговите основни ортодоксални принципи и съхранявайки техния фанатичен дух, се опитват да ги приспособят към днешните условия.

Неразрывно свързана с основните библейски аксиоми, петдесятническата идеология не се отделя по същество от традиционализма в христианската теология. То утвърждава почти същите основни принципи и затова е лишено от всяка оригиналност както в теорията, така и в култовата практика. Интересът към петдесятничеството и сравнителното увеличаване на неговите последователи се дължи по-скоро на водещия до екстаз психологически ефект, който то изкуствено създава и поддържа в религиозното обръщение, явяващ се като резултат от абсолютизирането и драматизирането на някои теологични положения. Макар и да не се отличава с голяма идеяна колоритност, петдесятническото вероучение е важен фактор за формирането и запазването на религиозното съзнание.

Същност на петдесятническата идеология е библейската и по-точно новозаветната доктрина. Петдесятниците, както и много други протестантски секти изразяват своето позитивно отношение към Библията и в своето вероучение се опират на нейните канони. Петдесятническите апологети учат, че „Библията е единственото мерило за човека по верски въпроси -- небесна книга, авторитет за човечеството... Библията е Божията съвършена книга... никоя друга книга в света не задоволява нуждите на живота. Само Библията разрешава всички житейски проблеми и въпроси. Затова нека се хванем здраво за словото Божие.“²

Поради това, че различните религиозни течения и

² Гласът на пророчеството, никлостила лекция, стр. 1, 2.

секти се формират в различни социално-икономически условия, използването и тълкуването на библейските текстове от тях е различно. Всяка секта създава своя особена верска система, отговаряща на съответните обстоятелства, които я пораждат. „Всяка епоха, пише Л. Фойербах, има своя собствено направена Библия“³. Самата Библия няма нищо „трайно, неизменно“ и „нейният смисъл се изменя, както се изменя и смисълът на човечеството“.

За петдесетниците Библията е единствената столна книга. Те признават както Стария, така и Новия завет. „Всичкото писание е богоиздъхновено и полезно за поука, изобличение, исправяне и назидание в правдата. Библията може да съществува само като едно цяло: ние не можем да се осмелим да отхвърлим дори само една част.“⁴ В своята съвременна практика (проповеди, беседи и пр.) обаче те използват обикновено мисли и цитати от Новия завет.

Петдесетниците в България обявяват традиционните библейски положения за неизменни, за „вечни“ истиини, които не е необходимо да се приспособяват към изменящите се условия, в това число и към изменящите се човешки представи за света. Но в своята практическа религиозна дейност петдесетническите апологети не са в състояние да отстояват своя краен консерватизъм и също модернизират, макар и съвсем слабо, ония библейски аксиоми, които са вече в явно противоречие с начина на живот и мислене на съвременния вярващ.

Петдесетническите идеолози обявяват Библията за „свещено писание“ с божествен произход. В същото време те отреждат значително място на „човешкото“ в нея. От една страна, петдесетниците отстояват характерния за консервативното крило на протестантизма възглед за неизменната божествена същност на Библията. „Библията или Светото писание не излага мнениета и мислите на добри човеци, тя е вестта на Световния владетел. Неговият Свети Дух ръководеше набожни мъже, за да пи-

³ Л. Фойербах, Избрани философски произведения, т. 1, стр. 264.

⁴ Гласът на пророчеството, стр. 4.

шат, както са били обучавани чрез видения или испосредствена връзка с Господа. . .“⁵ Библията е откровението на бога към човечите, тя е непогрешимо ръкоюдство за правилен живот, надминава възможностите на човешкия ум, но не се обявява против разума.

Библията обаче дава неточна и невярна картина за света. Съдържащите се в нея концепции нямат нищо общо с открытията от науката обективни закономерности за развитие на природата, обществото и човешкото мислене. С прогреса на обществото става все по-трудно да се защищават нейните аксиоми. За да замаскират тяхната несъстоятелност, богословите са принудени да им приписват „човешки“ характер. Утвърждавайки човешкия характер в Библията, петдесетническите теолози искат да запазят основата на своята идеология. Стремят се да представят своето вероучение в такава светлина, че то да бъде по-малко уязвимо от науката, от здравата логика на човешкия ум. В действителност обявената от тях вербална „божественост“ на Библията не е в състояние да опази вероучението им от точните стрели на разума.

Петдесетничеството има своя интерпретация на библейските текстове, която определено го сближава с консервативното крило на протестантизма, но тя е съвсем бледа и в много случаи наивна. Това се дължи преди всичко на културното равнище на състава на сектата. Безспорно пред една невежа и петграмотна аудитория, пред хора, мнозинството от които са изострено чувствителни и склонни към психопатологични афекти, е много по-лесно да се „заличи“ разликата между наука и религия, истина и заблуда, или в проповедите да се акцентуира на ония пасажи в Библията, които имат искро психическо въздействие, отколкото рационално.

Където богословите не могат сами да обяснят някои от противоречивите и несъстоятелни моменти, те предоставят „свобода“ на вярващите. Като се базират на „Голсмия катехизис“ на Лутер, те

⁵ Гласът на пророчеството, стр. 3.

учат, че всеки вярвац може да тълкува Библията и да не се подчинява на никакво странично външно ръководство. Едниствено ръководно начало при пейното изясняване трябвало да бъде самата тя. Но и тук аналогията на петдесятниците не оставя разумът да бъде напълно суверенен съдия. Страхувайки се от произволното субективно тълкуване, те изискват от вярващите да пречупват всичко, което четат или слушат от светото писание, през призмата на основните доктрини на тяхното вероучение. Всеки може да се спаси само по пътя на силната си вяра в бога и божието слово, дадено преди всичко в Библията. А там, където те не са в състояние да разбират „божието“ слово, могат да се обрънат за божествено съдействие. Тъй като човешките сили са ютслабени от грехопадението и не винаги са в състояние да проникнат в божествения промисъл, вярващите могат да получат озарение, да разберат трудните места в светото писание чрез молитви към бога. Но и тук петдесятниците допускат отклонения от традиционализма в протестантската вяра. В религиозната практика пасторите в петдесятническите общини не само активно „изясняват“ пред вярващите „неясните“ моменти в Библията, но и изискват от сектантите винаги да се обръщат само към тях за „аргументация“ и обяснение.

Петдесятническото вероучение поставя пред вярващите основното изискване да овладяват библейската антинаучна доктрина не във формата на морален императив, а във вид на задължително указание, от чието изпълнение зависи индивидуалното „усъвършенстване“ на личността. По такъв начин то неизбежно ги отдалечава от твърдата почва на реалния живот и юществената практика. По принцип петдесятническите богослови не се обявяват против рационалистичните тенденции в религията. Напротив, те признават разума там, където е необходим за закрепване и засилване на вярата. Но те имат много гъвкав прагматичен подход. Където разумът влиза в юктико-противоречие с тяхното учение и може да разколебае вярващите в библейските аксиоми, те го „отстраняват“, като дават път на „горещото сърце“.

Основен въпрос в идеологията на петдесятниците е и проблемът за бога, по-точно за Христос и неговата изкупителна жерства. Основно положение в цялостното им вероучение е постулатът, че бог е непосредствена реалност, която не се нуждае от доказане, и че човек по пътя на силната вяра може да достигне до него и получи благодатта му.

В „Кратко вероучение и правилник на петдесятните църкви в България“, съставено въз основа предимно на Евангелието, се казва: „Съществува само един истински и верен бог, Отец, Син и Дух свещи, който е създал всичко и държи всичко с могъщото си слово... който ще съди света...“⁶

В петдесятническата идеология бог е *actus purus* чиста дейност, абсолютна реалност, която, като свързва крайното с безкрайното, осъществява световния порядък, създава хармонията във Вселената. Човешкото въображение произволно го е поставило извън законите на природата. Бог е същност, основа, причина на света. В неговата власт се намира съдбата на хората. Той съществува съобразно със свои вътрешни висши закони, непонятни за несъвършения човешки разум. Бог е универсална причина, съдържаща не само битието, но и иницието.

За да придават по-голяма убедителност на свое то вероучение, петдесятническите богослови търсят „историческо“ оправдание на ония онтологически „аргументи“, с които се доказва съществуването на трансцендентна сила, способна да направи всичко, което не е по силите на човека. Човек е най-висшето създание на бога, но по отношение на него — той е низш, несъвършен. След първия грех човекът поема кръста на земните страдания. Но бог е милостив! Той изпраща своя син да спаси и изкупи „греха“ на хората. В своите проповеди петдесятническите идеолози обръщат основно внимание на всички митове, свързани с „житетския“ път на Христос от раждането до смъртта и възкресяването му. И това е обяснимо. Легендите за Христ-

⁶ Кратко вероучение и правилник на Евангелските петдесятни църкви в България, стр. 6.

тос са изпълнени с конкретни цифри, дати, географски места и исторически събития, които за невежия или заблудения християнин свидетелствуват за „достоверност“. Лишени от критичен и най-вече от научен подход, петдесетниците приемат писаното или казаното от Христос като „чиста“ истина.

Дълбок социално-класов характер има съзнателният стремеж на петдесетническите апологети да утвърждават ония архайчен образ на Христос, който е характерен за представите на ранното християнство. В светлицата на петдесетническото вероучение божественият спасител ѝ днес не е загубил своя облик на беден, бездомен, осърбяван страдалец и като такъв има големи възможности за оправдане чрез него на робството, на експлоатацията, на мизерията и страданията във всички класовоантагонистични общества. Петдесетничеството изисква от своите последователи да следват „примера на Христос в своя личен живот и да не забравят, че не бива да ходят там, където не могат да вземат със себе си Христа, дето не биха желали да ги на-мери Христос, ако ненадейно дойде...“

В условията на социализма всички религиозни направления са единни по въпроса, как по-дълго да съхранят религиозната идеология. Особено активни в това отношение са петдесетниците. За поддържане и активизиране на религиозното съзнание те създават изкуствено напрежение, поддържат тревожно, напрегнато състояние у вярващите, като ги плашат, че ако не „вървят по пътя на Христа“, ще се окажат под „лагубното“ влияние на външния свет.

За митологическото съществуване на Христос е писано много. Ние нямаме за цел да разглеждаме този въпрос. Но в петдесетническото вероучение той има важно значение. Всъщност тук се изразява петдесетническата концепция за человека. Тя е едновременно и ненаучна, и реакционна. Утвърждавайки подчиненото робско състояние на человека, давайки илюзорно решение на социалните проблеми, петдесетническата идеология и конкретните учението за мястото и ролята на человека в обществото защищава интересите на експлоататорските класи. В

условията на социалистическото общество тази теория не губи своя реакционен характер. Тя убива една от най-ценните черти в човека: увереността в собствените си сили, волята да се включи активно в живота на обществото.

Отличителен момент във вероучението на петдесетниците е вярата в близкото, предстоящо „второ пришествие“ на Христос и свързаните с него страшни съд, унищожаване на грешните, безсмъртие на праведните и гибел на света.

Въпростът за второто пришествие на Христа е интересен за петдесетническата идеология не само със своето съдържание (него го използват почти всички религиозни течения), а с това, че е ефикасно средство за въздействие върху човешкото съзнание. Обективни обстоятелства, които въздействуват върху хората и могат да предизвикат у тях отчаяние, временно странене от обществото и др., винаги съществуват. Именно тук насочват вниманието си петдесетническите идеолози. На вътрешно разколебаната личност, на отслабената воля те въздействуват методично и увесно посочват „изхода“, разбира се, като отчитат винаги индивидуалните особености на вярващия.

Тук петдесетничеството използва проста схема за въздействие върху вярващия: убеждението, първо, че той е по природа грешник и няма начин да се избави от греховете си тук, на земята, и, второ, че мислите и поведението му трябва да бъдат насочени към една цел — да заслужи вечен живот и щастие в „царството божие“. Така ние стигаме пак до същността на петдесетническата идеология, а именно борба за завладяване на вътрешния мир на човека, стремеж постоянно той да се откъсва от своите естествени желания, от своите реални надежди и идеали. Безспорно, ако вярващият приеме тази трагическа земна перспектива, каквато му рисува петдесетническите теолози, той изменя съответно и своя критерий за света, изменя своето поведение като цяло. „След като — пише Маркс — човек започнал да разглежда своите заблуждения като безкрайни престъпления против бога, той е можел да бъде уверен в своето спасение само в слу-

чай, че се отдаде на бога и напълно умре за света и за светските интереси.”⁷

И така, жизненият път на человека е негов, религиозен. До каква степен човек ще се подгответ за „истинския“ живот зависи само от него, от неговата лична вяра, от спазването на такива религиозни принципи, които съгласно петдесетническата идеология правят членовете на сектата „избрани чада божии“.

Но дори и тогава, когато вътрешният мир на человека е в разрез с обществената структура и светоусещането му не съвпада с прогресивната тенденция на развитие или когато човек възприема социално-икономическите промени в превратна, илюзорна форма, той не може напълно да се изолира от обществената среда, защото в една или в друга степен е обективно зависим и свързан с нея. Това добре отчитат петдесетническите теолози. Затова наред с мистичните, отвлечени проповеди, които насочват вярващия към бездната на самообезличаването, пессимизма и отчаянието, те му припомнят, че е длъжен също да изпълнява своя дълг пред държавата и властта (когато това не противоречи на словото божие).

Петдесетническата идеология има свои специфични особености, определена логика на мислене. За да бъде разбрано като отделно течение на протестантизма, петдесетничеството трябва да се разглежда като цялостно социално явление. Петдесетническата идеология възниква не по „воля божия“, неговата съдба е преплетена закономерно с реалните противоречия, характерни за капиталистическите страни за времето, когато възниква. Затова петдесетническото вероучение не е само комплекс от религиозни доктрини за вярата в Христа или в „Светия Дух“, но и правилник за вярващия, регламентиращ неговото цялостно поведение и отношение към забикалящите го събития и явления.

Петдесетничеството, както всяка религия, не може да създаде социални отношения, нито да направи на хората политически възгледи. Но отразя-

⁷ К. Маркс и Ф. Енгелс, Съч., т. 2, стр. 192.

вайки във фантастична форма външната действителност, то спомага за формиране на религиозно съзнание, което се използва от различни обществени сили за оправдаване на „утвърдения“ от бога порядък. Това особено ясно иронича след победата на Деветосептемврийското въстание 1944 г., когато мнозина от петдесетническите ръководители се обявиха против интересите на народа, а религиозната им дейност се превърна в парадан, зад който прикриваха своята вражеска политическа дейност, като някои от тях дори станаха предатели на родината.

В условията на социализма петдесетническото вероучение се обявява решително против участника на вярващите в политическия живот. „Христовото царство не е от този свят, следователно Християните последователи не трябва да вземат участие в политическия живот на земните царства, а именно в разните политически партии... защото християнинът няма нищо общо със света.“⁸

Петдесетническата идеология е реална сила, която се разпорежда с мислите, чувствата на наши сънародници. Тя абсолютизира „отчуждането“ на човека, разрушава активното обществено начало в него, с това го лишава от ония качества, които са така необходими в борбата за социален и културен прогрес — чувството за пълноценост, увереност в собствените сили, вярата в човешкото достойнство, в силата на разума. Замъглявайки съзнанието, тя довежда до откъсване на вярващия от градивното ежедневие на новия строй. Като отклонява личността от активната обществена дейност и борба, петдесетническото вероучение всъщност подготвя необходимите условия за пълното ѝ подчиняване на сектантската доктрина. Тук е най-дълбокият корен на реакционността на петдесетничеството. Насаждайки и утвърждавайки чувството на самотност и изолираност, на безизходица и egoизъм, петдесетническата идеология на дело противостои на интересите на трудещите се.

⁸ Кратко вероучение и правилник на Евангелските петдесетници църкви в България, стр. 23.

Социализмът е обществен строй, в който човекът е висша ценност. Новото общество създава всевърхове политически, икономически, духовни и научни предпоставки за свободното и всестранното развитие на личността. Освободени от ония социални сили, които в експлоататорското общество смазват човешката индивидуалност, хората при социализма се превръщат в господари на собственото си обществено битие. Този прогресивен процес е сложен и противоречив. В много отношения той е затруднен от недостатъчната степен на икономическо развитие на обществото, от сложността на вътрешното и международното развитие, от влиянието на старателите в обществения живот и в живота на личността. Освен това животът на хората е устроен различно. За някои той минава без особени трудности за други — през много препятствия, материали и лични несполуки, тежки болести и нещастия. Но преди всичко от индивида зависи дали той ще съумее да запази ония морални и духовни ценности, които са присъщи на гордия човек, на човека борец за благото на обществото.

Петдесятническата идеология сломява духа на човека борец за благото на обществото. По своята същност тя изразява индивидуализма и egoизма на дребната и средната буржоазия. Петдесятническото вероучение се обявява преди всичко против активната, обществена личност човек. Отнемайки богатството на неговата човешка същност, го прави мъртъв зрител на сложната, напрегната, творческа борба за социализъм. А материалното и духовното богатство на обществото са умноженото богатство на милионите трудови хора. Когато е изпълнил своя дълг пред обществото и пред себе си, човек се чувствува най-богат.

Въпреки че петдесятническите теолози обявяват своето вероучение за неизменно, то не може да остане извън общата тенденция на модернизация на религията.

Историята на обществото показва, че независимо от своя консерватизъм религиозната идеология се изменя в зависимост от изменението на обществено-икономическите отношения. При това приспо-

собяването на религията към изменящите се обективни условия, модернизирането, се извършва не само при смяната на един обществен строй с друг, но и в рамките на една и съща обществено-икономическа формация. Изхождайки от своята цел — да запазят религиозните вярвания в съзнанието на човека по-широк кръг от хора, богословите поднасят във все нови форми предимно ония библейски легенди, които биха предизвикали съмнение и колебание у вярващите, тъй като са вече опровергани от постиженията на науката и явно противоречат на богатия жизнен опит на съвременния човек.

Общата тенденция на модернизиране на религията характеризира обективният процес на абсолютното намаляване на нейния интензитет. Същевременно съществуват и определени тенденции на временно и относително засилване на нейното влияние. Това противоречие не е трудно обяснено. То има като своя реална основа острите, иерархически противоречия на съвременния имперализъм. За някои социални кръгове (например за определени интелектуални и дребнобуржоазни среди на САЩ) е характерно отправяне поглед към религията. Закономерният ход на общественото развитие задълбочава социалните противоречия. Ето защо по своята дълбока същност религиозното възраждане е стремеж да се намери разрешение на въпросите, свързани със сложната и противоречива индивидуална и обществена драма.

С победата на социалистическата революция започва, по думите на К. Маркс, първият социален преврат, който не се нуждае от религиозни покривала. Но това не означава, че религията не прави опит да се приспособи към пълнокръвния, жизнен ствол на новия строй.

В протестантизма съществуват две направления по въпроса за приспособяването на религията: либерален протестантизъм, или модернизъм, и фундаментализъм. Привържениците на модернизма се стараят да осъвременят библейските аксиоми, да приведат някои от основните положения на християнството в съответствие с разбиранията и нуждите на съвременния човек. Фундаментализъмът защищава

традиционните на християнството и се опитва да „докаже“ тяхната неизменчивост.

Петдесетничеството в България открыто застава на позициите на фундаментализма. Петдесетническите идеолози се обявяват решително против всякаакви „компромиси“ за сметка на установените библейски „истини“. Те отричат успехите в науката, обявяват се против естествения стремеж на хората към повече знания, ограничават и сковават желанието им да черпят житейска мъдрост от литературата: „Мнозина нямат никакво разбиране за светата истина, така както тя е в Иисуса. Душата им се наслаждава с възбудителни приказки, които са плод на фантазията. Благородните дарби, които са дадени да служат на по-високи идеали, са употребени в необмисленi неща, които няма да достигнат до добър край... Докато се лутат в тази кал, божествените неща за тях са нетърпими... Те не могат да бъдат подобни на Христа, докато продължават да бъдат читатели на всякаакви списания...“⁹ Науката, според тях, „осакатява“ както умствено, така и физически человека. На него му е необходим духовен растеж. А за това има само един път — приемане положенията на светото писание като единствено верен източник за съвършенство на личността. „Ако Свещеното писание е изучавано, както трябва, то гава човешкият ум ще се утвърди... Който размишлява върху високите библейски истини и се навикнал с нейните велики картини, той много по-добре ще чувствува и размишлява, отколкото ако си прекарва времето в четенето на научни книги, които не са нищо друго освен човешки измислици.“¹⁰

Петдесетническите богослови не само отхвърлят постиженията на науката и обществения прогрес, но са и непримирими към опитите да се модернизира религията, да се „обновят“ библейските догми. Секта с изключително затворен характер, петдесетничеството в България ратува за ортодоксалните традиции на ранното християнство.

„Разрастването и победите на ранното християнство са истинско чудо. Неуки, необразовани, бедни

⁹ „Петдесетни вести“, бр. 6, 1940 г.

¹⁰ Так там.

люде станаха част от небесната сила и засрамиха света.“ Съвременната религия и църква трябва да бъдат само „репродукция, рисунък на онова, което е било присъщо на първите християни, получили божието откровение, доброта, светлина и любов“.¹¹ „Няма нужда да отиваме при мъдрите, защото имаме мъдрост в Христа. Няма нужда да отиваме при книжниците, защото имаме правда в неговия кръст. Нямаме нужда и от борците на този свят, защото придобиваме светост и изкупление в кръста Христов.“¹²

В социален аспект фундаменталистките тенденции на петдесетниците в България водят до откъсване на личността от общественото битие, разглеждат мистицизма като елемент на човешкото съзнание. Съвременните петдесетнически теолози подновяват класическия християнски постулат, свързан с изискването вярващият да притъпи всички свои човешки потребности (физически и духовни), да се превърне в един съзерцателен индивид, на когото „всичко човешко му е чуждо“. Затова те назидателно отправят гневен упрек към младежта, на която в нашето общество се осигурява пълнокръвен живот. „Днес младежта подражава на този, който обрна гръб на бога и презря неговите благословения. Младите днес искат да са със свободни сърца и развързани ръце. Да ходят, да скитат и да няма никакъв контрол над действията и живота им. Това е точно в хармония с духа на последното време... Спортът от всякакъв вид е издигнат до култ и всяка свободна минута се използва в това направление от мнозина. Къпането, плуването и разни видове забавления са особено привлекателни със смесените плажове... стават все по-разпространени и увлекателни поради това, че по един или друг начин разпалват страстите на плътта. Всекът на скромността е преминал...“¹³

Както видяхме, сектата на петдесетниците в България не е единна. В нея, вече посочихме, има няколко групи. Най-реакционната е „тинчевистката“.

¹¹ Сп. „Благовестител“, 1948. кв. 1 и 2, стр. 24.

¹² Так там, стр. 25.

¹³ Так там, стр. 13—14.

МОЛИТВА

Централно място в култовата практика в петдесетничеството заема молитвата. Като харизматическа секта петдесетничеството има за цел да внущи на своите адепти необходимостта от пряко общуване с Бога. Най-силното средство за такова общуване е молитвата. „Молитвата — се казва във в. „Петдесетни вести“ — е ключ на съживление. Дотолкова, доколкото е истинска, тя е една важна брънка във веригата причини, които водят към съживление... Духът се дава в отговор на молитва.¹ Петдесетническите апологети учат, че хората са слаби да се борят със злото в тях и около тях. Затова те се обръщат за помощ към Бога. Няя те могат да я получат чрез молитвата. Молитвата е разговор между вярващи и Бога. Вярващий моли Бога да удовлетвори неговите желания, нуждите на близките му, благодари му за неговата „благодат“ или просто се наслаждава на чувството за близост и усещането на Бога като „непосредствена реалност“. Молитвата е нещо интимно и лично и не може да бъде сведена до определени норми. Молитвените думи отговарят на нуждите и настроението на вярващите. За разлика от православието и другите религиозни секти петдесетничеството изиска от своите последователи да се молят почти непрекъснато.

Петдесетническите теолози утвърждават пет вида молитви, от които се практикуват три: насаме, когато вярващий се моли сам, в единение с други и на събрания на вярващи. Независимо от това, къде и кога се моли, вярвающий трябва да помни, че усърдната молитва има голяма сила, тъй като „очите на Господа са обърнати към праведните, а ушите му — към техните вопли². Сектантът петдесетник счита, че чрез постоянната молитва „задължа Бога в живота си, а може също напълно да бъде пропит със силата на духа³. Петдесетническите проповедници полагат големи усилия, за да внушат на вярващите, че колкото по-дълго време прекарват в молитвено еди-

¹ В. „Петдесетни вести“, бр. 6, 7, 1933 г.

² Пс. 33:16.

³ Сп. „Благовестител“, 1941, кн. 8, стр. 11.

Последната отрича абсолютно всички опити за приспособяване към изменящата се макро- и микросреда на вярващите. Но погледната като цяло, секата не може да стои извън общия, обективния процес на модернизиране. Друг е въпросът, че разглеждана в сравнение с останалите религиозни течения, тя сравнително „не изменя“ своето вероучение. Освен това „силата“ на петдесетничеството в България не е в „обновяването“ на библейските текстове, а в доминиращата емоционална атмосфера, мистична отвлеченост, които в своята съвкупност представлят „теорията“ и „практиката“ на петдесетниците като един ирационален монизъм.

III. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПЕТДЕСЕТНИЧЕСКИТЕ ОБРЕДИ

Петдесетническото вероучение, като отрича значителна част от православните и католическите ритуали, съпроводени с пищна театралност, съвсем не се отказва от всички религиозни и църковни сбреди. Обрядността в култовата практика на петдесетничеството е подчинена на главната цел: да въздействува по-пълно и по-дълбоко върху чувствата и психиката на вярващите да поддържат религиозното им съзнание. В този смисъл не е напълно правилио категорично да се утвърждава положението, че протестантските секти, в това число и петдесетническите, отдават второстепенно значение на ритуалите и обредите. Паралелно с бавния процес на модернизация на петдесетническата теология се модифицира и ортодоксалното реформаторско протестантско отношение към ритуалите и религиозния култ.

Обредите и ритуалите, които петдесетническата църква признава и утвърждава, в сравнение с православието и католицизма са ограничени в количествено отношение, а също така и освободени от помпозни външни ефекти. Но по своята драматичност някои от тях, например глосолалията, кръщението с „Дух свети“, оказват много по-силно въздействие върху психиката на вярващите.

Ще разгледаме типичните за петдесетничеството основни религиозни обреди и ритуали.

иение, толкова по-скоро ще получат божата благодат. Петдесятниците сами съчиняват своите молитви. Всеки търси такива думи, чрез които най-пълно може да разкрие душата си пред бога.

Молитвата е централен компонент в цялостната религиозна теория и практика на петдесятничеството. На нея петдесятническите пастори гледат като на едно от най-силните средства за откъсване на вярващите от реалната действителност, превръщат я в привлекателна цел на вътрешно духовно вгълбяване. В своята молитва вярващият търси ирационален път за осъществяване на своите неудовлетворени земни желания.

Петдесятническите теолози съзнателно акцентуират върху ролята на молитвата. Молитвата доставя на слаждение на душата. Нейната сила е в това, че тя създава възможност за модификация на психиката и поведението на някои от вярващите, като засилва апатията към творческия труд и задълбочава безразличието им към обществено-икономическия живот. Продължителната молитва прави вярващите пассивни съзерцатели и странични наблюватели на съзидателния социалистически труд. Молитвата в своята психологическа страна е за вярващия необходимо отношение на причинно-следствена връзка с бога. Но тази връзка е субективистично-нереална, защото няма свой реален модел в действителността. Освен това трудно може да се говори за еднопосочни въздействия. Преките причинно-следствени отношения, каквито искат да установят теолозите (вярващ - бог), са мисловна абстракция. Реалните причинно-следствени връзки са предимно нелинейни. Ако се приеме теологичната постановка, че адекватно отражение е налице при еднопосочно въздействие, оттук следва идеалистическият извод, че и самото отражение се явява мисловна абстракция.

Петдесятническото схващане за молитвата като средство за пряко общуване с бога е субективистично. При петдесятническата молитва има силно хиперболизиране на индивидуалното съзнание, голям интензитет на чувствата и като крайен резултат в много случаи пълна амнезия. Ето защо, за разлика например от православно-вярващите, където молитвата не

оказва съечно въздействие на вярващия, при сектата на петдесятниците тя е не само основен ритуал в културата практика, но има и изключително голямо значение за вярващия.

Какво е характерно за молитвата при петдесятниците? Преди всичко петдесятническото вероучение изисква вярващия да се моли всеотдайно. Както мислите и чувствата, така и тялото му да принадлежи на бога. Особено големи изисквания се предявяват към новоповярвалия петдесятник. Дълго време (до няколко месеца) той трябва да бъде в пост, т. е. да се въздържа от храна и вода до залязване на слънцето. През време на поста петдесятникът трябва да прекарва своеото време в непрекъснато четене на Библията и в молитва, като стои по няколко часа на колене. Молитвата си прекратява само за да се нахрани след залез слънце, след което пак я продължава. За младите петдесятници е обикновено нещо да пребъдват твърде много в молитва, в някои случаи толкова много, че са принудени да се молят по цели нощи, докато физическите им сили се изразходват.

След като е преминал тази подготовка и вече е свикнал да се моли „насаме с бога“, вярващият се допуска до молитвени събрания. Молитвата на общите събрания е тежка и изтощителна. При общите молитви според петдесятническите пастори „Св. Дух излива своята благодат“ и много от братята и сестрите получават различни харизми — дарби.

След като се изпълният няколко духовни песни и пасторът прочете подбрани текстове от Библията, вярващите пристъпват към молитвата. Тя е за всички еднообразна. „Господи, дай ми дара на Св. Дух, Господи, кръсти, Господи, помилуй, Господи, дай, дай, дай...“ и т. н., като това се повтаря до пълно нервно и физическо изтощение — докато някой от молещите се падне на пода с пяна на уста.

Жалка, потресаща картина представляват молещите се. Лицата им приличат на някакви нечовешки, странини маски. Странна и зловеща, в началото молитвата е тиха, но постепенно преминава в истерически ридания и вопли: „Дух свети, дай, дай... осени ни с благодатта си“. Очите на молещите са за-

творени. От тях текат сълзи, устните изкривени в жалка, безсмислена усмивка. Тялото отначало ритично потреперва, постепенно започва да се гърчи в спазми и конвулсии.

През време на тези събрания старите вярващи могат да прекъсват молитвата, да сядат и си почиват. Но молитвата е особено тежка, ако трябва да се „кръсти“, т. е. да проговори на „чужд“ език никак от новоприетите. Тогава по-стар сектант строго и натрапчиво кара вярващия да вика по-силно, да плаче. В такива случаи молещият се често изпада в безсъзнание и от него повече не очакват никакви „чудеса“.

Отчитайки някои вредни резултати от молитвени изстъпления, петдесятническите ръководители в България обръщат специално внимание на реда при общата молитва: „Не само при практикуването на дарбите, но и при обикновената молитва някои вярващи са много необуздан и настърчават необуздаността като знак на благодатно състояние, обаче тази необузданост е противна на словото Божие и вредна за посетителите... Само в братски молитвени събрания и специални молитвени служби за кръщението с Дух свете никой не може да забрани единодушните хваления, величания и благодарности.“⁴

Така петдесятническите теолози утвърждават молитвата като основно средство за духовно съвършенство и доближаване до бога. Те изискват от вярващите тя да ги съпътствува почти непрекъснато, винуват им, че тя има изключителна значимост за получаване на божиите дарби, и същевременно, страхувайки се от нейния драматичен епилог, се стараят в обикновените служби да ограничат молитвените изстъпления.

Молитвата у петдесятника вярващ предполага психологическо отчуждаване от самия него. Разумът и логическото мислене са пренебрегнати. А това на свой ред нарушава нормалното отношение към другите явления в живота. Тази психология на отчуждението в личния живот води до отчуждаване от обществения. Отчуждаването от обществения живот довежда сек-

⁴ Кратко вероучение и правилник на Евангелските петдесятни църкви в България, стр. 44—45.

тата петдесятник до това, че той до голяма степен загубва способността си да се развива като пълноценен индивид. Вътрешното влечеие към инибите-то, създадено по пътя на постоянно внушение и самовнушение, физическото изтощение и разколебаната воля правят петдесятниците пасивни членове на нашето социалистическо общество.

ИЗЦЕЛЕНИЕ

В основата на всяка религия лежи вярата в чудесата. Без тази вяра теолозите не могат да говорят за съществуването на някаква свръхестествена сила. Без вярата в чудесата е невъзможна и молитвата.

Едно от многото „чудеса“, имащо за петдесятните особено важно значение, е т. нар. „божествено изцеление“.

Известно е, че жизнеспособността на организма се регулира от нервната система. Нервната система оказва влияние на редица вътрешни органи на човешкия организъм. Например различните душевни преживявания като радост, мъка, страх и др. могат да изменят дейността на сърцето, да въздействуват на кръвообращението и др. За вярващите петдесятници, част от които са хора със слаба нервна система, нервното възбуждение, възникващо особено по време на молитви и религиозен екстаз, може да доведе до появяване на някои „божествени знамения“ — бързо побеляване на косата, спиране или предизвикване на кръвоизлив и др. Така например пастор Х. Хинолд от една петдесятническа църква в САЩ дава следния пример от своята практика: „Веднъж, преди началото на вечерна служба, в църквата дойде болна жена. Дотогава била оперирана 13 пъти, предстояла ѝ 14-а операция. Когато тя поиска да се помолим за нея, аз попитах: вярва ли, че може да бъде излекувана? Тя отговори: „Вярвам, че Бог може да ме излекува“. След молитвата болната с блеснали очи каза: „Зная че вече съм излекувана. Почувствувах как нещо ме успокои и всички болки ми минаха.“ Бог беше извършил 14-ата операция.“⁵

⁵ Сп. „Благовестител“, 1939, кн. 7 и 8, стр. 18.

По всяка вероятност болната по пътя на внушението и самовнушението е получила вътрешен кръвоизлив, но за по-нататъшната ѝ съдба пасторът нищо не съобщава.

Именно по пътя на внушението и самовнушението могат също да се получат някои „чудеса“. Внушението и самовнушението може да помогне при лекуването на някои болести, главно произтичащи от разстроена нервна система, като: истерия, шизофрения, епилепсия, паралич, главоболие и др. Ако тези заболявания са свързани със самовнушението, тяхното лекуване до голяма степен зависи от увереността на болния в силата на получаваното лекарство, от вярата му в някаква могъща сила. Ето защо няма нищо удивително в това, че върху организма могат да оказват влияние различни видения, внушения или самовнушения за „присъствие на Свети Дух“, докосване до „свети“ хора и пр.

Един пастор петдесетник разказва следния случай: „На вечерно богослужение една сестра довела сляпа и глуха жена. След продължителни молитви заповядали на жената да излезе напред. Постепенно молитвата се превърнала в хвалебствие. Жената протегнала ръце и изрикала: „Господи, заповядай ми да дойда при тебе“. До този момент тя била няма. Тогава настъпил моментът на прозрението. Тя взела Библията и започнала да чете: „Изцери ме, Господи, за твоя слава“. И тя започнала да чува“.⁶

Ако приемем, че този пример е наистина достоверен, той само потвърждава силата на внушението при лекуването на някои заболявания. Като се имат предвид молитвената, силно изразена екстазна обстановка, достигащият до истерия плач, напълно може да се обясни въздействието ѝ върху човек, попаднал за първи път в нея, още повече на човек със слаба нервна система.

В наши дни по пътя на внушението, чрез хипноза успешно се лекуват различни нервно-психични заболявания. В това лекуване няма нищо мистично. Неговият механизъм малко или много е известен на науката и все по-често се прилага в практиката.

⁶ Пак там.

Петдесетническите теолози учат, че божественото изцеление е възможно при съблюдаване на определени условия. Преди всичко за това е необходима голяма вяра в божията сила. „Бог никога не отказва да чуе и отговори на молитва, произнесена с вяра. Но там, където има съмнение — няма вяра...“⁷ Божественото изцеление не е теория, а факт...“⁷

Ние вече подчертахме, че значителна част от петдесетниците са дълбоко, фанатично вярващи, освен това повечето от тях са с невисока култура. Именно това имат предвид петдесетническите ръководители, когато упорито убеждават вярващите да очакват на земята божиите „дарове“. Но ако другите „чудеса“ — пророкуване, говорене на непознат език, тълкуване на езици и др., нямат пряко приложение в живота на вярващите, дарът „изцеление“, „лекуването“ са свързани с едни или други практически резултати и при невежество на болните и техните близки понякога засилват сляпата вяра в евангелистките легенди, безразсъдната вяра, че не друг, а „Светият Дух“ лекува от тежки болести.

За фанатично вярващите петдесетници е характерно разпространяването на всеки незначителен слух за „изцеление“. Обаче те почти никога не сочат точно времето или мястото на станалото „чудо“, а когато го сочат, то е твърде отдалечно и обикновено достоверността му не може да се провери.

Не е случайно, че пропагандисти на вярата в „божественото изцеление“ са преди всичко петдесетници теолози в капиталистическите страни. Капиталистическата эксплоатация и свързаните с нея страдания на милиони хора, липсата на медицинска помощ в много колониални страни, високите такси на медицинското обслужване правят трудещите се безсилни пред болестите. Целият тежък жизнен комплекс спомага за съществуването и засилването на нервно-психичните заболявания. А доколкото петдесетничеството е екстатическа секта, то още повече способствува за засилване на масовата психоза. От своя страна петдесетническите ръководители, спекулирайки със страданията, малограмотността и безправието на вярващите, обещават им от името на бога различни чудеса, в това число и изцеление.

В нашата страна е осигурена безплатна квалифицирана медицинска помощ за всички граждани. Но

⁷ Сл. „Благовестител“, 1939, кн. 3 и 4, стр. 11, 12.

поради „наивна и фанатична вяра в „божественото изцеление“ някои от тях не търсят медицинска помощ и влошават здравословното си състояние или умират преждевременно. На тинчевистите например категорично им се забранява използването на медицинска помощ. Пасторът им внушава: „Ако бог е казал, ти ще бъдеш здрав, ако не, значи ти си му нужен и той ще те вземе при себе си.“⁸ Така понякога умират и беззащитни деца. Изостанали и невежи, при заразни болести петдесятниците стават техни разпространители, за което способствуват общите им молитви и събрания, религиозните обреди и особено общините „братски“ трапези.

Петдесятническите ръководители в България и сега не се отказват от проповядването на божественото изцеление. Но те все повече се ограничават само с думи, тъй като трудно могат на практика да демонстрират такова божие чудо. Ето защо все по-често в своите проповеди петдесятническите апологети заявяват, че болестта е дело на сатаната и докато той е на света, ще има и болести, страдания и смърт. „Твоята болест може би е свидетелство за твоя грех или свидетелствува за греховете на твоите родители; или както е в случая със слепите, тя се явява слава на бога.“⁹ Така петдесятническите идеолози защищават престижа на бога, приписвайки на нечестивите сили човешките страдания. На въпроса, „Всички ли получават изцеление?“, те отговарят: „Не!“ И разкриват „причините“ за това. Никога господ не можел да извърши чудо там, където нямало вяра. Изцелението е доказателство за непоколебима вяра. Господ при това не лекувал по един и същ начин. Той лекувал или мигновено, или постепенно. „Ако болният не се излекува мигновено, това не е доказателство за бессилието на бога... Ако искаш изцеление, нужно е да се молиш, да живееш праведен живот, да служиш вярно на бога. Важно е да вярваме, че това, което е правил Христос, може да го прави и днес, защото той е един и същ и вчера, и днес, и во веки.“¹⁰

⁸ Сп. „Благовестител“, 1939, кн. 3—4, стр. 11.

⁹ Так там.

¹⁰ Так там, стр. 12.

„Дарът“ изцеление като божие чудо в действителност илюстрира не силата, а слабостта на петдесятническото вероучение. Безграничната вяра в чудесата разкрива бессилието на човека в материалния свят. Според К. Маркс слабостта винаги се е спасявала с вяра в чудесата, считала врага за победен, ако и се удаде да го победи в своето въображение.

Както всяка религия, така и петдесятническото религиозно вероучение като заклет враг на науката, в това число и на медицината, поддържа и разпространява вярата в чудеса. Петдесятническите ръководители, заемайки ролята на пророци на човешката съдба, чрез съзнателни и несъзнателни лъжи влияят по един неотразим начин върху общественото и индивидуалното съзнание на вярващите, създавайки и разпространявайки всички възможни плодове на лековерието и невежеството. Петдесятническата теология изисква от сектантите отказ от критическо мислене, от свобода на мисълта. Петдесятническото вероучение е несъвместимо с философския материализъм — крайъгълен камък в него е сляпата вяра в бога и неговата чудодейна сила, а чудото е отрицане на материалните обективни закономерности. Ленин казва, че чудодейното пророчество е приказка, но научното пророчество е факт. Като всяко религиозно учение петдесятничеството, игнорирайки материалната действителност и обективната закономерност, призовава към пасивно упование на свръхестественото божествено чудо.

ВОДНО КРЪЩЕНИЕ

Освен разгледаните обреди в култовата дейност на сектата на петдесятниците съществуват още водно кръщение, разчупване на хляба и измиване на краката, пророкуване и др. По-типично за култовата практика на сектата е водното кръщение.

При този обред, утвърден вече брат или сестра изпълнява ролята на „кръстител“, а предварително покаялият се вярващ приема „кръщението“, като се потапя всецяло във вода (обикновено в реката или морето).

Кръщението във вода трябва да се приеме от

всички, които наистина са се покаяли и са повярвали в Христа. За да се допусне обаче сектантът до водно кръщение, „най-напред трябва да се покая и повярва“ (Марко, 15:13 Деян., 38). *Веруещи и само веруещи* трябва да се кръщават. Тая наредба изключва деца, които са твърде малки, за да се покаят и повярват. . .¹¹

Според петдесетниците водното кръщение е символ на очистване от греховете, символ на смърт, погребение и възкресение на вярващия. „Чрез кръщението вярващият заявява на свeta, че той е умрял с Христа и е възкръснал с него, за да живее нов живот“¹². Водното кръщение според тях „трябва да се проповядва и практикува, както е дадено в словото божие, . . . то е израз пред бога на чиста съвест“¹³.

Против петдесетническото отношение към тайнството кръщение се обявява и православието в България. Съхранило се като един от основните ритуали в православната ортодоксална догматика, нейните идеолози решително осъждат петдесетническото учение относно водното кръщение като неправилно. Един от апологетите на православието в България проф. Дюлгеров пише: „Петдесетниците в отличие от другите сектантски общини, оформили се на протестантска почва, учат, че кръщението не омива греховете на кръщаемия, а е само показ, свидетелство за промяната, която е станала в душата му. Потопяването във вода символизира умиването на сърцето на кръщелика с кръвта Христова, която очиства от всеки грех. Като баптистите те по принцип са против кръщаването на децата.“¹⁴

Петдесетническата интерпретация на христианския обред водно кръщение е свързана пряко с разбирането, че обречите имат смисъл и значение, когато произтичат от силна вяра и вътрешна убеденост. С изпълнението на един или други ритуали петдесетниците подчертават своето съзнателно религиозно убеждение. В този смисъл тайнството кръщение се

¹¹ Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 9—10, стр. 16.

¹² В. „Петдесетни вести“, бр. 3, 1930 г.

¹³ Д. В. Дюлгеров и И. Цоневски, Учебник по мисионерство, 1937, стр. 340.

¹⁴ Пак там.

извършва предимно тогава, когато вярващият е осъзнал необходимостта да се отдае всецяло на Господа. Затова в отлика от православието се кръщават възрастни, а не новородени. Водното кръщение е само едно от звената в трудния път на сектанта към бога. В „Кратко вероучение на ЕПЦ в България“ се казва, че „всеки спасен човек трябва да се кръсти във вода в послушание (изпълнение) на словото божие, но той не се спасява с водното кръщение. Главният фактор за получаване на „вечен живот“ или спасение е вярата. Никакви тайнства и обреди не могат да заменят тази спасителна вяра. Външни проявления, като радост, плач, ридане и пр., не могат да се вземат като сигурни доказателства за спасението на някого, тъй като тия хора са с различни темпераменти.. .¹⁵

Макар и да не е от първостепенно значение, тази церемония все пак оказва силно влияние върху вярващия, още повече закрепва вярата му в бога. Специалното внимание, тържествената процедура, хороите песни, външнието, че след като бъде кръстен, става равноправен член на сектата, способствуват не само за едно по-изпълно моментно религиозно преживяване, но и за задълбочаване на религиозната убеденост.

Разгледаните от нас обреди на петдесетничество са външен израз на една дълбока религиозна убеденост. От една страна, те са проявление на определена вътрешна религиозност, а от друга — оказват обратно въздействие върху психиката на вярващия сектант, засилват неговата отчужденост, отклоняват го от творческия труд, пречат му да мисли и постъпва рационално.

Но да се мисли рационално не означава да се построи логическа абстрактна схема на базата на някакви изходни положения.

Рационалното мислене предполага понятия, които отразяват реалните процеси и сили, осмисляне на границата между новото и старото. То е адекватно отражение на обективната диалектика. Въпреки фаталичната си заблуденост вярващите не могат да

¹⁵ Кратко вероучение на Евангелските петдесетни църкви в България, стр. 35.

пренебрегват напълно обективният материален мир, не са в състояние, въпреки упоритото старание на техните апологети, да заличат границата между действителния и въображаемия свят. Но субективният живот на человека, всичко, което става в човешката душа — например, ако се появят конфликти с външния свят, тъгата за свобода на онеправданите в капиталистическите и колониалните страни и др., — са също реални. И за да се стигне до верни обобщения, ние сме длъжни да разкрием причините, реалните жизнени условия, които ги пораждат.

Съзнателно пренебрегвайки обобщенията човешки опит, практиката като единствен критерий в неговия субективен и обективен живот, както всички теолози, така и петдесятническите богослови заблягат на онния моменти в религиозната практика, които оказват особено силно въздействие върху вярващия. Използването на едни или други ритуали е едно от средствата за осъществяване на желания от тях онтимален религиозен вариант — формиране на устойчиво религиозно съзнание, водещо към самовгълбяване, изомиращо вярващия от борбата на трудещите се в строителството на новия живот.

Централно място в петдесятническото вероучение и култова практика заема т. нар. глосолалия — т. е. говоренето на „непознат“ език.

IV. ИДЕОЛОГИЧЕСКА И ПСИХОЛОГИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ГЛОСОЛАИЯТА

Кулминационната точка на пълната абсурдност на петдесятническата теология е в така наречената глосолалия — получаване чрез „Дух свети“ на дарбата да се говорят „чужди“ езици. Петдесятниците смятат, че кръщението с вода не е достатъчно. Всеки вярващ трябва да получи кръщене с „Дух свети“. Без това не е възможен духовен живот. Кръщението със „Свети Дух“ става по свръххристиянски начин. Никому не е известен моментът, в който ще бъде кръстен. Кръстеният може да получи духовна дарба — да говори на „непознат“ език, да „тълкува“ „непознат“

език, пророчество и др. Приелият „Дух свети“ се ражда отново. „Новорождение — заявяват те — значи голямо променение в сърцето на грешника чрез действието на „Светия Дух“. Значи, че е станало нещо в нас и заради нас, което ние от само себе си не можем да сторим, нещо, което по-рано не сме разбирили... да, нещо, чрез което започва онзи живот, който ще продължава вечно...“¹ Петдесятническите апологети акцентуват в своите проповеди преди всичко на всемогъществото на „Светия Дух“ и го използват като онтологическо „доказателство“ за единното съществуване на бога, негова безтелесна молада. „Бог и Христос живеят в нас като дух на Отца и Сина и това е много чудно и славно.“² Изгубили елементарно чувство на реалност, игнорират естествените жизнени закони и историческата закономерност, петдесятническите идеолози красноречиво „превъплъщават“ материалистичният и неговото многообразие в чудно проявление на „Светия Дух“, който е автор на съжаление и откровение... той е неизменен и затова проявленията му остават неизменни. Духът е третото лице на божеството, затова остава също во веки веков. Говоренето на нови езици е същото, каквото е и изцелението... бог ни издигна, за да сме негови свидетели...³ Апологетите на петдесятничеството се стремят изкуствено да натрапят на своите адепти такава хегерономия⁴, която изключва всяка друга воля освен волята божия, освен „Светия Дух“, вселен във вски човек, виждащ всичките му тайни помисли.

Отричайки познавателните възможности на човека, петдесятничеството обявява, че човешкото изкуство и човешката мъдрост не могат да се издигнат до небето, за да видят „могъществото“ на „Първия учител“, затова хората са принудени да се задоволяват само с онези знания, които бог им даде. „Документално доказателство“ за избраността на „чедата божии“ е вселяването в тях на „Дух свети“ и проговорването на чужди езици. Но за да се разбере

¹ Сп. „Благовестител“, 1939, кн. 3 и 4, стр. 3.

² В. „Петдесятни вести“, бр. 6 и 7, 1933 г.

³ Сп. „Благовестител“, 1939, кн. 7 и 8, стр. 3.

⁴ Хегерономия — термин във философията на Кант, който означава, че волята се диктува от външни причини — бел. авт.

истинският смисъл на божественото откровение, е необходимо преди всичко вътрешно чувство. Проповедникът Доналд Джи пише, че „всички вървящи нямат пълнотата на Светия Дух в себе си. Това се случва само при кръщението със Светия Дух. Затова няма нищо удивително в това, че ние говорим неизвестни езици...“⁵ Петдесетническата привързаност към основните доктрини на християнството е очевидна. Но същевременно има различия, въз основа на които съществува вражда и ненавист между православието и сектата на петдесетниците. Една от най-съществените отлики в неговата трактовка за кръщението с „Дух свещен“ е дарбата да се говори „непознат“ език.

За православието кръщението на петдесетниците с „Дух свещен“ не е действително, а плод на мамлив дух или на желание да бъдат измамени лековерни хора, петдесетническите общности са отпаднали от Христовата вяра, нарушили са волята божия и не могат да бъдат носители на дарбите на „Светия Дух“. Православието счита за съвсем неправилна тезата на петдесетниците, че всеки човек има своя петдесетница – когато се кръщава с „Дух свещен“ и проговорва на чужд език. Петдесетницата е едноактно събитие в библейната „история“. Идеолозите на православието заявяват, че кръщението с „Дух свещен“ е необходимо за всички кръстени с вода, за да могат да растат духовно, докато достигнат до състояние на съвършенство, и това кръщение се извършва чрез миропомазване. Но кръщението с „Дух свещен“ няма като необходим белег проговорването на „чужд“ език. „Петдесетниците само говорят за кръщение с Дух свещен, но никой от тях не е получил това кръщение. Те не са миропомазани от църковно йерархическо лице. А това е необходимо. Желанието и молитвата не са достатъчни: трябва да се извърши тайнството миропомазване,“⁶ пише проф. Дюлгеров. Православните проповедници учат, че Петдесетницата е неповторимо, особено проявление на божието чудо, кое то се потвърждава според православния богослов Калнев с това, че „както апостолите, така и Корнилий, като получили Светия дух, почнали да говорят на други неизвестни говори за тях езици... а сектантите не получават такава дарба, защото на чужди езици, без да ги е изучил предварително, никой от тях още не е заговорил. Следователно за тях, както и за всички човеци, е възможно да получат Светия Дух само по установен ред, сиреч те са длъжни да имат истинска вяра в бога, да приемат правилно кръщение, а след това миропомазване, което дава на покръстения благодатта на Светия Дух...“⁷

⁵ В „Петдесетни вести“, бр. 6 и 7, 1933 г.

⁶ Д. Дюлгеров и И. Чоневски, Учебник по мисионерство, стр. 340.

⁷ М. Калнев, Щит на вярата, 1939, синодално издание, стр. 220–221.

В борбата за установяване на „истината“ и православието, и петдесетническите идеолози се опират на Евангелието. Целта и на едните, и на другите е да задържат своите последователи, като използват „Убедителните“ цитати от неизменния библейски курс, дават им такова обяснение, което е най-изгодно, за да се съхрани вярата в бога чудотворец. Както православието, така и петдесетниците упорито се стремят да „вразумят“ заблудилите се, большинството от които според тях са се откъснали от пътя на истината, защото в словото божие „има някои мъчни места за разбиране, които невежи, неукрепили изолачват за своя си погибел“⁸. За разлика от православието петдесетничеството освобождава вярващия от многостранната обредност, но затова пък се стреми да обхване колкото е възможно по-пълно, по-дълбоко сложния и противоречив душевен мир на человека, да проникне в неговия духовен свят *така, че вече трудно той да намери обратния път към себе си*, пътя към реалния живот. Най-силното средство за осъществяване на тази тяхна цел е именно учението им за силата на „Светия Дух“ и неговата дарба „говорене на непознати езици“. По-долу ще се постараем да предадем петдесетническото схващане за гласословията и нейната психологическа характеристика.

Известно е, че психологическите проблеми занимават все повече съвременните богослови. Както всички идеолози на религията, така и петдесетническите апологети се стремят да намерят нови форми и средства за психическо въздействие върху вярващите, стремят се да попреят на процеса на преодоляване религиозната психология и религиозната идеология у тях. Тая нова насоченост на богословието е обяснима, като се има предвид, че психологията е по-консервативна, по-бавно се изменя в сравнение с идеологията.

Петдесетничеството, както и православието имат неправилно, ненаучно схващане за характера и същността на религиозните чувства. В генезиса на религиозните преживявания те поставят някаква свръхестествена сила, разглеждат ги като строго индиви-

⁸ II Петр., 3:16.

дуални, независещи от социалните условия, поради което ги обявяват за неразгадаеми, за неподдаващи се на теоретико-познавателно изследване. Психологическият анализ можел да ни даде знание само за външното проявление, можел да ни разкрие само градацията и интензитета на религиозните преживявания, да ни посочи душевните сили и функции, участвуващи в тях, с други думи, целият психологически анализ на религиозното чувство имал само емпирично-описателен характер. Например един петдесетнически пастор заявява: „Ние не можем научно да изследваме нашите чувства. Но има нещо, което е много привлекателно в един живот, изпълнен с вътрешно чувство. Дори възклицианията в едно събрание от духовни хора, бидейки изблици на вътрешен живот, един външен израз на вътрешни преживявания — се нравят на външни лица. Тъй като има вътрешен живот, който причинява външен изблик на чувства, той привлича хората и ние трябва да използваме това“⁹.

Петдесетническите богослови свеждат основната същност на религиозните преживявания до непосредственото преживяване на бога. Те внушават на вярващите, че бог е навсякъде и те трябва да търсят личен контакт с него.

Религиозните чувства са задържащ фактор в живота на вярващите¹⁰. Например вярата в задгробния живот, която представлява ядрото на всяка религия, изнася смисъла на живота към едно хипотетично „отвъдно“. Обективната тенденция към намаляващ интензивността и динамиката на религиозните преживявания не може да не засегне и религиозното чувство у вярващите сектанти. И то е подчинено на всички ония законосъмерности, които се отнасят до религиозното чувство изобщо. Но същевременно съществува разлика в психологическата същност и най-вече изява на религиозното чувство у петдесетниците.

Обявила се против религиозната доктрина и лицата обредност на православието, сектата на петде-

⁹ Сп. „Благовестител“, 1941, Ямбол, кн. 8, стр. 11.

¹⁰ Вж. Н. Мизов, Към проблема за религиозното чувство, „Известия на Института по философия на БАН“, т. 13, София, 1966 г.

сятниците води строго затворен вътрешен живот. Цялата организационна и идеологическа дейност е подчинена на една единствена цел: да се опрости комплицираната психика на вярващия и религиозното чувство да придобие доминиращо за него значение. Нашите наблюдения и разговори с петдесетниците показват, че значителна част от сектантите са искрено убедени в „истинността“ на религиозното вероучение и се стремят да прилагат неговите изисквания в живота. Освен това петдесетниците активно пропагандират и защищават своите теологически принципи, защото са дълбоко убедени в тяхната абсолютна истина. Ето защо ние считаме, че у повечето петдесетници има създадена специфична психика, специфично религиозно чувство, характеризиращо се с относителна устойчивост. Петдесетническите ръководители с различни форми и средства се стремят да въздействуват преди всичко върху психиката на вярващите. Процесът на модернизация и приспособяване на петдесетническата религиозна дейност засяга преди всичко религиозната психология, а не религията като идеология. Още Маркс подчертава, че протестантизъмът опитва да подчини разсъдъка. „Лутер — пише той — победи робството по набожност само с това, че постави на негово място робството по убеждение. Той разби вярата в авторитета, като възстанови авторитета на вярата. Той превърна поповете в мири, като превърна мириите в попове. Той освободи човека от външната религиозност, като направи религиозността вътрешен свят на човека. Той еманципира пътта от оковите, защото поставил в окови сърцето на човека.“¹¹

Като се има предвид, че вярващите в сектата на петдесетниците са обикновено вярващи, дошли от други религии и претърпели разочарование от тях, то неизбежно техните религиозни емоции преминават различни степени на противоречие и колебание, което се отразява и върху интензитета им. Отчитайки това, петдесетническите ръководители насочват своето внимание изключително върху духовния мир на вярващия, упорито се стараят да превърнат религиозните изживявания в жизнено необходими за него.

¹¹ К. Маркс и Ф. Енгелс, Съч., т. 1, стр. 407.

„Петдесетническият ръководител — учи канадският проповедник Франк Тейлър — трябва да бъде внимателен да не владее над паството си с железен же зъл, но не трябва да бъде мекушав и разпуснат. Трябва да сме твърди, но същевременно да смекчаваме това с благолюбезност. Чукай упорито неломимия камък, докато се пукне и в края на краишата се разбие под настоящелните ти удари...“¹²

От голямо значение за поддържане и подхранване религиозната впечатлителност е ситуацията, при която се изявяват реалните религиозни емоции. Известно е, че в наши дни все по-голям брой от вярващи се стесняват да манифестират публично своята религиозност, поради което извършват някои религиозни обреди скрито, вън от молитвените домове. Липсата на църковната тържественост, чувството за неудобство, което създава тягостно настроение, не допуска на вярващия пълно удовлетворение от изживяното религиозно чувство, представлява една от реалните предпоставки за постепенното избледняване на религиозните чувства. Процесът на прикриване на религиозността има малко по-друг оттенък у петдесетниците. Тяхното учение е освободено в по-голямата си част от каноническите църковни изисквания, предявявани от православието. Религиозния живот те осъществяват не само в молитвените домове, но и по домовете на вярващите. Причината за това се крие в специфичността на тяхното религиозно изживяване. А именно: те считат, че вярващият може да почувствува силата на духовното величие, когато се „роди втори път“, потъне в лоното на религиозния екстаз и се хръсти с „Дух свети“. Всичко останало е второстепенно, подчинено или производно. А за това не е необходима специална обстановка. Достатъчна е силна вяра и Бог ще изсилне своята благодат независимо от мястото и условията.

Възможността за получаване на по-пълно религиозно преживяване прави религиозното чувство у петдесетниците значително по-закостеняло и относително константно. Но това не означава, че то не се подчинява на общата тенденция на спадане на религиозната впечатлителност. Това е така, защото за-

¹² Сп. „Благовестител“, 1939, кн. 7 и 8, стр. 8.

вярващите петдесетници, както и за останалите вярващи, религиозните чувства не могат да определят тяхното обществено поведение. Обществената психология и обществената идеология са по-силни от индивидуалните религиозни емоции. Наистина в някои моменти последните могат само да забавят процеса на отживяването на религията, но те не могат да го отменят.

Петдесетниците смятат, че са получили пълно религиозно удовлетворение, когато религиозното им чувство достигне най-висока степен, а именнс *религиозния екстаз*. Тъй като той е най-характерната страха на религиозната психика на петдесетниците, а също така те самите считат, че единствени са способни, като „богоизбрани чада божи“ да се „слеят“ с бога по пътя на афектното религиозно изживяване, ние ще се спрем по-подробно на проблема за религиозния екстаз у петдесетниците.

Религиозният екстаз е изключително силно чувство в религиозното обръщение, което в повечето случаи довежда вярващия до психическо разстройство. Нашите наблюдения и беседи с вярващи ни убеждават, че по време на религиозен екстаз разумът действително е отстранен и на негово място се излигат безпочвени фантазии, които по-късно се представят като божествено откровение. Не е трудно да се направи психологическа характеристика на предварителното, така да се каже, подготвителното състояние на вярващия за изпадането му в екстаз.

Петдесетникът след известен период на обигуване в сектата постепенно формира у себе си склонност да си приписва възможността за получаване „откровение“, да се самоубеждава, че се намира под особеното покровителство на небето, и е уверен, че рано или късно ще бъде в непосредствено общение с божия дух. При такава психологическа и умствена подготовка всичко, което може да подействува на него-вото въображение, е озарение, идващо от Бога, зов или указание от небето, на което трябва да се подчинява. Хората са склонни да се подчиняват на импулсите, изхождащи от самите тях. Всеки човек действува с по-голяма увереност, когато е обхванат от естествени вътрешни пориви. Силното въображение, фантастичната представа, когато стоят зад здравия

разум, леко могат да увлекат след себе си вървация и той да загуби вътрешното си равновесие.

Ето хода на разсъжденията на вървящата П. Р., която през 1948 г. от православието преминала в секата на петдесетниците и според нейните думи „намерила истинско удовлетворение“, защото имала „възможност пряко да общува с бога“. В момент на такова „откровение“ тя вижда светлина, проникваща в ума и сърцето. Тази светлина е ясна като ярко слънчево сияние и „Светият Дух“ се изявява сам, без да се нуждае от каквито и да е други доказателства освен собствената си очевидност. Тя чувствува божията намеса, внушението на „Духа“ и не може да се заблуждава в това, че чувствува. Тя е уверена в себе си, че разумът няма нищо общо с това, което вижда и преживява. „Аз виждам тази небесна светлина, ясна, чиста, тя сама по себе си е доказателство, че Светият Дух, ме е осенил, и не се нуждая от сумрака на разума“ — заявява тя. Прави впечатление непосредствената убеденост на сектантите в достоверността на своите преживявания, упоритият им стремеж да я „доказват“ и на другите. Характерно е, че сектантите не могат да предадат с думи своите изживявания по време на религиозния екстаз. Освен силните зрителни и духовни халюцинации от религиозен характер при състоянието на екстаз у някои от вървящите в някои случаи се получават нервно-психически разстройства. За това говорят редица случаи в медицината, който са обект на изследване на психопатологията на религиозните чувства.

Екстазното религиозно чувство за петдесетника е най-висшето благо. Противоречивата и разколебана дотогава личност се обединява, намира себе си и изживява своето второ кръщение, въпреки че за този съблiven момент съзнанието е било подготвяно дълго време преди това.

Психологическият анализ на религиозното екстазно изживяване на петдесетника показва, че за него това е състояние на най-интимно общуване и сливане с бога, досег с трансцендентното. Според петдесетниците това изживяване е „особено хубаво с интимността на личното сливане със Светия Дух, който проявява своето присъствие по този начин. Това състояние носи със себе си самата небесна атмосфера“¹³.

ра“¹³ — се казва в един от вестниците на петдесетниците.

Според нас в идеологически аспект изкуствено подхранваният от петдесетническите богослови стремеж към екстазно изживяване и афективно религиозно състояние има дълбок реакционен смисъл. Под формата на отказване от собственото „Аз“, на излизане вън от него и на сливане с бога се крие фактически най-грубо обезличаване на човешката личност. Липсата на достатъчна обща култура и научен поглед върху явленията в голяма част от сектантите прави за тях сложната и многообразна околна среда непреодолимо препятствие. Изходът, който им показва петдесетническото вероучение, е илюзорен и фактически ги води до по-дълбоко объркване и заплитаение в собствените им изживявания.

Екстазното състояние, което съпровожда религиозното чувство у петдесетниците, има като най-желано за тях проявление проговорването на чужд език, или т. нар. гласолалия. Каква е нейната същност?

Както вече отбелязахме, гласолалията е резултат от силно религиозно изживяване, следствие от религиозен екстаз. Наблюденията ни показват, че религиозните изживявания у петдесетниците са в определени моменти много силни, но не са дълбоки. Примитивизъмът, който преобладава в религиозните им понятия и представи, улеснява изпадането в състояние, при което те изгубват нормална връзка с склонния свят. Но ние смятаме, че у мнозинството от петдесетниците „проговарянето на непознати езици“ е по-скоро автоматична проява на внушение или самовнушение, а пак-вече на подражание.

Преди да обосновем нашето мнение, ще разгледаме гласолалията в светлината на петдесетническото учение.

„Който говори език незнаен, не говори на човеките, но на бога“¹⁴ — тези думи, казани в евангелието, се смятат от петдесетниците като боговдъхновено слово: „Проговарянето на непознат език „довежда душата толкова близо до бога, че човек става дове-

¹³ В. „Петдесетни вести“, бр. 2, 1931.

¹⁴ Кор., 14.2.

ренник божи, макар човешкото естество да не разбира това. Един духовен език, вдъхновен от духа и засягащ неща от духовния свят! Не е чудно, че апостолът с вдъхновение казва: „Не забранявайте да се говорят езици“... защото всеки, който забранява на някого да говори езици, отива против словото божие... затова гледай да бъдеш доведен от Духа до онова тайно място, където ще можеш да говориш на Бога свети тайни“.¹⁵

Споменатият вече проповедник Доналд Джи пише, че говоренето на непознати езици е само една от дарите на „Светия Дух“. Тая дарба не е за всички, а само за ония, които имат своя лична библейска петдесетническа опитност. Мистериозният и явно свръхестествен характер на дарбата „езици“ е според него явно доказателство, че „Светият Дух се стара да говори чрез обикновения човек“.¹⁶

Силното екстазно изживяване създава у вярващия петдесетник чувство на необикновена лекота и вътрешно обновление, създава радостно настроение. За петдесетниците особено забележително е очакването на онова „чудесно благословение, когато сила слиза от горе над онези, които се молят, и те в духовен екстаз говорят езици, които никога не са учили, нито някога са говорили. Всеки, който получава това благословение, кръщене в Светия Дух, става никак особен, дори лицето му просиява. Радостта и блаженството, които се вливат в сърцата на кръстените в Духа, са толкова велики и силни, че думите на славословие и хваление просто бликат от сърцата им, като се отправят към бога“¹⁷.

Петдесетничката М. М. ми заяви, че след като е била „кръстена“, се намирала в такова състояние на умиление, радост, лекота, че дори изневярата на мъжа ѝ не ѝ направила никакво впечатление. Тя допълни, че в продължение на няколко дни не е била в състояние да се ориентира и да влезе в контакт с околните.

А ето един откъс от „непознат“ език, на който

¹⁵ В. „Петдесетни вести“, бр. 3, 1933 г.

¹⁶ В. „Петдесетни вести“, бр. 2, 1931 г.

¹⁷ Так там.

петдесетничката П. Русенова „проговорва“ през юни 1967 г. в София:

Олтер-бе олтер-бе сиби-ри сиби-ри
сула-ре сула-ре кембери комбери
сиби-рай сиби-рай келен-вер келен-вер
сикатор сикатор самби кай лоресе
сура ка ларасо келенде келесу
супитер супитер кембала сурзака
мерибо нерибо нусебам нусебам
салари салари фенке бай фенке бай
Реноса карадо писора милесе
киларай киларай кисадо
себи по рипа то куриле дори са
остра бе духа бе салинда феребе...

В това съчетание на безсмислени срички се изразява същността на „непознатия“ език на една от петдесетничките. За тоя щастлив момент тя непрекъснато се е молила на ббга почти 20 години (от 1948 г.).

Като се имат предвид условията, при които се извършва молитвата при петдесетниците — отвлечението проловеди, общото пение и дългото изморително молене, много често на глас, и най-вече непрекъснатото внушение и самовнушение, — може да се допусне, че и у нашите петдесетници има такива случаи, когато гласолалията е резултат от силен афективна възбуда, драматична изява на религиозен екстаз. Внушението, което се поддържа постоянно чрез проповедите и молитвите, въздействува силно върху психиката, без ясното осъзнаване от индивида на същността и характера на това въздействие. Самовнушението също така спомага за възникване на едни или други илюзии и халюцинации. Самовнушението обаче не е свързано пряко с външни странични дразнители, а обикновено се явява у вярващите като резултат от нещо, което силно е поразило тяхното съзнание, като сън, наблюдавано екстатическо състояние и др.

Цялата религиозна атмосфера, специфичността на религиозния живот на сектата, създава у петдесетниците индиферентно отношение към действителността

и изработването на един автоматичен механизъм, игнориращ активната намеса на съзнанието. Съвършено правилно Бехтерев отбелязва, че вярващите „допускат пасивно в съзнанието им да нахлуе странична идея, иначе казано, пропускайки я в своето съзнание без активно внимание, подобно на това, когато човек възприема нещо в разсейност“.¹⁸ Ето защо внушението и самовнушението стимулат за появяване у петдесетниците на натрапчиви идеи и халюцинации, водят по време на екстаз до гърчове, плач, амнезия.

Ние смятаме обаче, че гласолалията у всички наши петдесетници не е резултат от силно религиозно преживяване. Много от проявите на гласолалията са преструвания. Техният „непознат“ език всъщност е автоматично повторяне на еднородни срички и думи, които имат дълбок отзив в съзнанието им, като рай, дъх, вяра. В действителност проговарянето на „непознат“ език се явява у съвременния петдесетник самоцелио „постижение“. Това може да се обясни с общата тенденция към спадащо на религиозността в нашата страна, към все по-голямото стесняване на факторите, поддържащи религиозното съзнание.

За да забавят процеса на преодоляване на религията в страната, богословите използват разнообразни средства. Най- сигурното от тях за петдесетниците е постоянното внушаване, че е необходимо да се кръстят в „Дух свети“ и най-вече да получат „сигурен документ“ — проговарянето на „непознат“ език. Щом добият способността да говорят „незнан“ език, те вече са се отделили от „смъртните“, получили съгласност за вечния свят. Това е съкровеното желание на всеки отказал се от земното щастие вярващ петдесетник, който се стреми да си „осигури“ вечното щастие в хипотетичното иnobитие.

Отчитайки ефикасното въздействие на гласолалията върху вярващите, пастор Доналд Джи пише: „Една от нашите най-големи отговорности днес е запазването на действителното упражнение в църквата на тая дарба на вдъхновено говорене... Безсъмнено ни коства много нещо да стоим твърдо за истин-

¹⁸ В. М. Бехтерев, Внушение и его роль в общественной жизни, 1903, стр. 21.

ската дарба на говорене на езици и да ѝ отдадем законното място в църквата днес; ако не направим това, уверени сме, че една много голяма част от братята и сестрите ще отпаднат.“¹⁹

Но за самите петдесетници тая стимулираща съмонизма не е скрита. Спекулирането и злоупотребата с гласолалията е често явление, поради което петдесетническите ръководители ограничават броя на ония, които могат да „говорят“ на непознат език. Същевременно те постоянно поддържат стремежа на вярващите към получаването на тази дарба. Причината за пистета на вярващите към гласолалията те търсят в догматиката на православието, което според петдесетниците се отклонило от новозаветните аксиоми. „Може би една от главните причини, загадето през последните години е имало едно изобилие проявление и упражнение на дарбата за езици, се крие в иенормалните духовни условия, в които живее една църква, отдалечила се извънредно много от новозаветните изисквания, и то до такава степен, че е отхвърлила всичко свръхестествено. Езиците са били нужни като белег за реабилитирането на тая пренебрегната дарба. Но въпреки това църквата няма нужда да изисква проявление в голяма мярка на тая дарба.“²⁰ В член 19 от Устава на петдесетниците също се предвиждат определени ограничения за упражняването на дарбите. В него се казва следното: „Духовните дарби също трябва да се проверяват. Трябва да не се забравя, че сатаната нерядко вкарва хората в заблуджение и съблазнява вярващите. Всяка употреба на духовна дарба, нехармонизираща със словото божие, трябва решително и незабавно да не се допуска. Съгласно словото божие не бива да се говори на чужд език в църковно събрание, ако някой от членовете няма дар за тълкуване на езици. В такива случаи вярващите могат да говорят на чужд език на себе си и Богу тихом.“²¹

С цел да се потвърди достоверността на божествения език и да се ограничат симулациите с него

¹⁹ В. „Петдесетни вести“, бр. 3, 1930 г.

²⁰ В. „Петдесетни вести“, бр. 2, 1931 г.

²¹ Цитирано от кн. на д-р Христо Петров, Психология и психопатология на религиозното чувство, С., 1941, стр. 82.

петдесетниците смятат, че дарбата „говорене на непознати езици“ трябва да бъде придружавана от друга равностойна паралелна дарба — „тълкуване“ на такива езици.

Петдесетническите апологети учат, че дарбата „говорене на чужди езици“ има като пряка цел: 1) възвишено и пълно сливане на вървящите с бога насаме — личен контакт с него; 2) да бъде знамение за невървящите; 3) молитвено общение с бъга на молитвено събрание. Дарбата „тълкуване на езици“ е приложима само към третия пункт. Тя има за цел да направи достояние до всички вървящи откровението на „Светия Дух“. „Силата на говорене на езици, непознати на говорителя, дадена от Светия Дух, трябва да се „тълкува“ чрез една равностойна дарба, за да могат по този начин изявленията, дадени на непознат език, да бъдат разбрани от църквата.“ И по-нататък. „Целта на дарбата „тълкуване“ е: възвишението и вдъхновени изявления на Светия Дух, дадени на един език, непознат за большинството присъствуващи в службата, да станат достъпни и разбрани за всички чрез ясното им повторяне на обикновен език, познат на присъстващите“.²² Петдесетниците се придръжат към библейския текст на апостол Павел в първото послание до коринтийците, където се препоръчва непознат език да се говори само тогава, когато има едновременно дар за тълкуване, защото „ако вие не изговаряте с езика си разбрани думи, как ще се разбере това, което говорите — защото ще говорите на вята“.²³

Петдесетническите ръководители обявяват дарбата „тълкуване на езици“ за също така свръхестествена, както и дарбата „говорене на непознати езици“. Тя също е продукт на „Светия Дух“ и могат да я получат само онни, които са ревностни изпълнители на словото божие. Но същевременно, отчитай и голямата отговорност на самия тълковен процес, неговото влияние върху вървящите, те се стремят механизъмът на тълкуването да бъде достояние на ограничен брой „опитни“ братя и сестри.

Съвременните петдесетнически богослови стиму-

²² В. „Петдесетни вести“, брой 2, 1931 г.

²³ Кор., 1:14—19.

лират разрастването на дарбата „говорене на непознати езици“, но що се отнася до „тълкуването на тия езици“, те се ограничават само с няколко лица. Всъщност те се съобразяват с препоръките, давани им още през 30-те години: „Като общо правило изглежда, че е по-добре само един да тълкува в една служба на двама или трима, които говорят езици. Изобщо казано, благоразумието изисква голяма осторожност. Дарбата тълкуване да се упражнява от „изпитани“ личности, особено в по-големи и по-важни служби.“²⁴

„Тълкуването“ е само произволно „обяснение“, или, по-точно казано, целенасочен религиозен трактат, който оказва особено силно въздействие върху вървящите в приповдигнатата атмосфера на екстазната молитва: фанатичността на петдесетниците ги кара да върват безрезервно на тълковника (обикновено пастора), да приемат като пълно тъждество казаното на „чуждия“ език и „разшифрованото“ му съдържание.

Тук ние считаме, че се крие най-дълбокият гносеологически корен на вероучението на петдесетници. Всички опити за модернизиране на петдесетническата религия бледнеят пред силата на гласолалията върху вървящите. За хора, които са с отслабили вътрешни съпротивителни сили и животът им е само несполучлива модификация на религиозните видения, илюзии, халюцинациите и най-вече преднамереното и насочено „тълкуване“ придобиват важно значение в живота им. Пасторът тълковник обещава от името на „Светия Дух“ изцеление на болните, деца на бездетните, утеша на скърбящите и най-важното — на всички осигурява вечно щастие в неземния вечен живот... но затова е необходимо тук, на земята, „да изпълняват волята божия“.

В психологически и идеологически план гласолалията е основен фактор за поддържане на религиозния фанатизъм у петдесетниците. В цялата система на тяхното учение гласолалията е най-приличащото звено. Обикновено именно тя мами вървящите от други религии и секти да преминат в сектата на петдесетниците и на нея се дължи преди всичко срав-

²⁴ В. „Петдесетни вести“, бр. 2, 1931 г.

нително по-постоянното задържане на петдесетници
те в сектата.

Ето защо в борбата против идеологията на сектата на петдесетниците е несобходимо преди всичко да се разкрива конкретно симултивният подражателен характер на говоренето на непознат език и, от друга страна, да се разобличава спекулативната и фрисейска същност на „тълкуванията“.

V. СЪЩНОСТ НА ПЕТДЕСЯТНИЧЕСКАТА ЕТИКА

Въпреки че петдесетничеството спада към екстезно-харизматическите секти, за които не е характерно морализуването, в наше време петдесетническите проповедници все по-определено се ориентират към проблемите на етиката.

Цялото нравствено учение на петдесетниците е религиозно-догматично. В основата му лежи аксиомата за божествената предопределеност на нравствените норми, които се обявяват за вечни, надвърховски категории и в този смисъл за независими от изменението и развитието на обществото. Петдесетниците поддържат триициальното за всички религии твърдение, че Бог е трансцендентен и имащо значение по отношение на битието. Той е неизменна центра на монада, има абсолютна реалност и същевременно дава форма и живот на всичко, определил е етичните взаимоотношения между хората. В своята изява той е всемирният живот, „творческата“ любов, висшата добродетел. Мислейки за человека, бих според петдесетниците му изпраща Библията, която има божествен произход.

Петдесетническите ръководители твърдят, че моралните ценности са абсолютно независими от обществените условия. Изолираната личност „свободно“ създава своята същност, включително и „моралните ценности, за които тя единствено носи отговорност“, но само пред Бога. Така вярващите могат да вземат всякакви индивидуални решения, опирайки се само на собственото си съзнание, на вярата си в Бога.

Петдесетническите богослови се стремят да на-

мерят най-простите възможно-приемливи формули, върху които да издигнат една съвршено недостоверна нравствена система, противоречаща на жизнените закони. Те заявяват: „Бог винаги полага един съвсем ясно начало, от което неговите създания могат да развиват нещо, което да изразява волята му... чистата божествена истина е вечно основание!“¹ Петдесетническите богослови се стремят да укрепят у вярващите такива норми на поведение, на отношение към обкръжаващия свят, които да ги откъснат от социалните проблеми, от активното им учение в строителството на социализма.

Същевременно те полагат усилия да притъпяват познавателната и интелектуалната страна от психическия живот на вярващите. Интимният и постоянно движител в тяхната работа за утвърждаване на моралната им концепция сред вярващите е да създадат един човешки идеал, нямащ нищо общо с действителността. Както в основата на цялата им идеология, така и в техните етични възгледи лежи необходимостта от приемане на една надиндивидуална абсолютна инстанция, която е единствената опора в личния живот на вярващия. „Ако вярата почива в сърцата ни, тогава ще се грижим за две неща: първо, да придобием духовна нищета – да бъдем съвршено оправдани от своето аз и да сме отговорни за потоците на благодатта... второ, ще купим от нашия господ „злато, пречистено от огън“ (Откр., 3:18)², казва един американски пастор в статията си „Откровението на Иисуса Христа“.

Петдесетническите теолози откъсват морала от реалните потребности и интереси на хората. Нещо повече, те го считат за противоположен на тия интереси, както е противоположно и несъвместимо вечното с временното, небесното със земното. В техните проповеди се декларира, че „човек е морално пропаднал, нечестен, безнадежден и мъртъв и че може да се поправи само чрез действието на божествения живот в душата и чрез намесата на човешките сили“³.

¹ В. „Петдесетни вести“, бр. 3, 1933 г.

² В. „Петдесетни вести“, бр. 3, 1937 г.

³ Сл. „Благовестител“, 1939, кн. 3—4, ст. 89.

Доколкото по своята същност петдесетническият морал е ирационален, то и всичките му етични категории имат нереално, неземно съдържание.

Марксистката философия доказва, че човек може да бъде свободен, когато преди всичко познава обективните закономерности на природата и обществото. Отхвърляйки нападките на народниците, отправени срещу материалистическото учение за детерминизма, Ленин пише: „Идеята за детерминизма като установява необходимостта на човешките постъпки, като отхвърля глупавата приказчица за свободата на волята, съвсем не унищожава нито разума, нито съвестта на човека, нито оценката на неговите действия. Тъкмо напротив, само при детерминистическия възглед е възможна строга и правилна оценка, а не стоварване всичко върху свободната воля.“⁴ Хората винаги действуват в зависимост от конкретната историческа необходимост. Тяхното морално поведение винаги е било детерминирано от обективните условия и тая детерминираност се отнася и за онния, които съзнателно или несъзнателно я отричат.

Както учението за свободната воля, така и критериите за нея у петдесетническата етика са еднакво илюзорни. По наше мнение някои автори неправилно представят решаването на въпроса за свободната воля от петдесетниците. Те не отделят мнението на петдесетниците от общото мнение на протестантизма. Според тях петдесетниците не признават свободната воля на човека. Например Д. В. Гегешидзе пише: „Те — баптисти и петдесетници — превръщат хората в послушни роби и отричат свободната воля.“⁵

Действително за протестантизма е характерно поставянето на човешката воля в зависимост от божието предопределение. Например Калвин счита, че всичко в света е предопределено и преднамерено, дори и дъждовните капки. Също и М. Лутер утвърждава, че само бог е в състояние да направи човека

⁴ В. И. Ленин, Съч., т. I, стр. 156.

⁵ Д. В. Гегешидзе, Секты баптистов и петдесетников, реакционная сущность их деятельности и идеологии на материалах Грузинской ССР, Автореферат Диссертации, Тбилиси, 1964, стр. 13.

добър, да пречисти неговата душа. Петдесетниците признават арминианския принцип за свободната воля, постылки и поведение на човека. Но тая „свобода“ на волята е лишена от реален смисъл. Вярващият е „свободен“ в своето поведение, в своите дела, но последните произтичат от вярата в бога и са подчинени на една неотменна необходимост. „В преходността и променчивостта на човешките дела, сред неустановеността на човешката философия за живота, има нещо, което стои над всичко и над всички бури и противоречия на човешката душа.“⁶ Вярващият може и има право според петдесетническата доктрина да бъде лично свободен само в своя духовен лабиринт, като се откаже от всичко земно, да живее с мисълта, че е временен гост на земята и да „усеща ежечасно неотложната воля на бога и неговите нравствени повели.“⁷

Материалната субстанция на човека е склонна постоянно да греши. Неговата плътска природа се намира непрекъснато под влияние на сатаната. Петдесетниците смятат, че „първото изкушение, на което бе подложен нашият Спасител, беше за тялото, за глада, за страстите и похотите на плътта. Бог ни показва с пример, че може да се живее, без да се вършат похотите на плътта. Нека не забравяме, че тялото ни е приятно пристанище за Сатаната, чрез него той най-лесно ни проваля. Затова апостол Павел ни утешава: „Представете телата си в жертва жива, свята, благоугодна на бога“ (Римл. 12:1). Ние принасяме богу най-голямата жертва, когато тялото ни слуша бога във всичко.“⁸ Но дали вярващият ще се поддаде на изкушенията на сатаната, това зависи от неговата воля, от неговата устойчивост и вяра. Спасението на човека грешник като свободно разумно същество се извършва както с помощта на бога, така и с усилията на самия човек. Бог не спасява човека без и въпреки неговата воля. „Той отначало сътвори човека и го оставил на произвола. Ако желаеш, ще запазиш заповедите и ще завардиш богоугодна вярност. Той ти е предложил огън и во-

⁶ Сп. „Благовестител“, 1964, кн. 1—2, стр. 23.

⁷ Так там, стр. 28.

⁸ Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 1—2, стр. 7.

да: към което желаеш, ще протегнеш ръка. Пред человека е живот и смърт и което той пожелае, то ще му се даде.”⁹ „Божияте избраници имат възможност да се противопоставят на злото, да насочат своето поведение към добро, да преодолеят пътските наслади, защото „угаждането на пътта не означава, че човек трябва да живее ленив и себеугоднически живот, въпреки че делата на пътта са по-многобройни от плода на духа“¹⁰, но за да се спаси и освободи човек от злото, са необходими дела, защото „спасението чрез дела изисква едно съвършено послушание, което е невъзможно за един несъвършен човек. Оттук произлиза невъзможността за спасение чрез дела.“¹¹

Доброто в живота е дело на „Светия Дух“. Така свободната воля на человека е прикована. Всляти е сломена. Естествената човешка логика свива своите знамсна. Всеки смъртен се е родил греховен, склонен към всичко зло, а доброто начало в него — това е божи промисъл, човек е неспособен да бъде сам по себе си добър, може само да отрази висящата божия добродетел. Действителната свобода губи своя реален смисъл, тя е превърната в алриорна. Петдесятническата етика не е в състояние да даде верен отговор на въпроса за свободата. Не може човек да бъде свободен, когато вместо да се съобразява с обективните закономерности, да ги разкрива и използва в своята дейност, в което се крие най-дълбоката основа на истинската свобода, той следва пътя на своята болна фантазия.

Петдесятническите идеолози проповядват една съвършено абстрактна, противоречеща на жизнепатата правда теория, изискваща от вярващите да поемат греховете на своите врагове, като по този начин си осигуряват щастие в небесното царство.

Съдържанието на категориите „блажен“ и „враг“ в петдесятническата етика сбаче е крайно противоречиво и релативно. Заличен е не само естественият социално-класов момент в тия категории, но и тяхната реална значимост за вярващите. По този начин

⁹ Сир., 15:14—17, Кор. 13:30—19.

¹⁰ Сп. „Благовестител“, 1939, книж. 3 и 4, стр. 8.

¹¹ Так там, стр. 7.

те дезориентират, откъсват хората от класовите борби в експлоататорското общество, изолират ги от обществения живот в условията на социализма.

Петдесятническите принципи за любовта към ближния се проповядват от богословите в България предимно в космополитически аспект. „„Блажен“ не значи „сънародник“, а „враг“, не значи „чужденец“. Любовта не знае териториални граници, род, възраст, пол и положение. Същността на Христовото учение за отношенията между хората се съдържа в най-великата заповед за любовта.“¹²

Историята на обществото доказва, че хуманизмът и дружбата между хората не могат да бъдат изолирани, абстрактни понятия в антагонистическите общества. Братството и хуманизмът са израз на взаимопомощта и сплотеността на угнетените в борбата против експлоатацията. В солидарността и хуманизма на потиснатите класи се крие и успехът на тяхната борба срещу експлоататорите. Ето защо проповедта за любов към враговете е не само теоретически несъстоятелна, но и практически реакционна; явява се най-голям враг на истинския хуманизъм.

Някои от снези, които са скъсали с религиозната заблуда на сектантите, показват чрез многобройни примери egoистичната същност на библейския принцип „любов към ближния“. „Един най-бегъл поглед върху живота на някои от духовните водачи на петдесятниците — пише Г. Беров — ни разкрива вече печалната картина на много човешки слабости — алчност, жестокост, отмъстителност, прелюбодеяние, фалшификация и лицемерие, заобикаляне на законите и най-вече безогледен кариеризъм и тъщеславие, политическа и морална корупция. Ето няколко характерни примера: Христовата църква в гр. П., ръководена от бившия петдесятник И. И., провеждала събранията си в един молитвен дом. Преди няколко години религиозното общество решава да купи същата сграда за своите религиозни нужди и започват да събират пари, за да я платят. Но късно обаче станало известно, че И. И. е извадил всички документи за сградата на името на сестриния син на жена му. Избухнало голямо недоволство, но

¹² Сп. „Благовестител“, 1944, книж. 8., стр. 9.

всичко било потълкано, като дори изключили десетина членове от църквата.

При тинчевистите, които се смятат за по-правoverни и чисти от най-правоверните, има случаи на уреждане братски трапези с краден хляб в дома на С. С., ул. „Несебър“ 28, София. Хлябът бил краден от фурната, в която работел живеещият на този адрес. При разкриването на престъплението той бива осъден на две години затвор. След като излиза от затвора, същият петдесетник намира жена си тежко болна. Другите членове му предлагат да се молят за излекуването ѝ, но той ги възира, като заявява, че „имал откровение от бога, че съпругата му ще умре, и няма смисъл да се молят“. Той не я завел на лекар и очаквал нейната смърт. По-късно се разкрило, че божият угодник С. С. имал връзка с друга жена, за която искал да се ожени, поради което желал смъртта на съпругата си... Но въпреки „божие откровение“ жена му останала жива.

Не по-малко „греховен“ е примерът с Т. Ш., който е удостоен с най-високото земно религиозно звание „апостол“ — по-високо от званието на папата и патриарха, защото апостоли се наричат само митически ученици на Христос. Това не му попречило да влезе в любовна връзка с една покръстена сестра от гр. К.

„Обичай близния си, както самия себе си“, това е една от основните божи заповеди, върху която се изгражда петдесетническото нравствено учение. Но какво практическо значение има тя за някои пастори, се вижда от следния случай. След 9. IX. 1944 г. дяконът и домакин касиер на петдесетническата църква в София на ул. „Бачо Киро“ 21 К. С. бива поканен от ръководителите да живее в църковната сграда. Не минали и две години, отношенията между него и пасторите на църквата Д. Р. и А. Д. се влошили. Последните го предупредили да напусне квартираната и завеждат пет дела против него. Те представили нуждите на църквата в такъв вид, че женщият съд бил принуден да реши, че К. С. трябва да напусне жилището. Без да чакат да си намери квартира, божите служители изхвърлили багажа му, жена му и двете му деца на улицата, а било зима.¹³

¹³ Г. Беров, Сектата на петдесетниците, стр. 41—42.

От тези факти се вижда ясно противоположността между действителния нравствен облик на блюстителите на морала и стойността на целия ония поток от благи думи, които те изливат в набожно лицемерие от амвоните на молитвените домове, зовящи към любов не само към близкия, но и към врага, като мамят наивната доверчивост на своите блудени последователи.

Петдесетническите ръководители се стремят с библейски фрази да държат изолирано съзнанието на вярващите от достиженията на науката, от стремителния ход на прогреса, полагат всички усилия да ограничават контактите на техните привърженици с многостраниците прояви на светския живот, като им внушават, че единственият смисъл в живота е да „се отдават безрезервно на Божието дело, ако желаят да станат такива, каквито Бог ни иска. . . Хората, кръстени с Дух свети, трябва да са със сломени сърца.“¹⁴

Унижение и безверие в собствените сили, духовна пустота, психическа деградация, умствен застой —eto къде води библейската аксиома „любов към близкия“, която петдесетническата етика издига като основна етична категория във взаимоотношенията на вярващите.

Във всяка етична система непосредствено с проблема за свободната воля и историческата необходимост се намира и учението за нравствения идеал.

Във всички идеалистически системи се издигат такива нравствени идеали, които се намират в пълна противоположност с действителността. Нещо повече, обикновено те разглеждат действителността като резултат на тия идеали. Ленин разкрива неправилния възглед на руските народници за идеала. Той пише: „Субективните народници... изхождат в своите разсъждения от „идеалите“, без да се замислят ни най-малко относно това, че тия идеали са могли да се явят само като известно отражение на действителността, че те следователно трябва да бъдат проверени чрез фактите, да бъдат сведени към фактите.“¹⁵

¹⁴ Сп. „Благовестител“, 1939, кн. 8, стр. 12.

¹⁵ В. И. Ленин, Съч. т. I, стр. 439—440.

Нравственият идеал се отличава от всички етични категории. „Нравственият идеал е особена страна на морала, изразяваща преди всяко неговата целеустременост и целенасоченост. Прогресивният идеал винаги трябва адекватно да отразява тенденциите на обективното развитие и да способствува за тяхното реализиране. Нравственият идеал стои по-високо от нравствената действителност в дадено време. Той се явява образец на нравствено стремление.“¹⁶

Нравственият идеал на петдесетниците се отнася към реакционните нравствени идеали. Както останалите етични категории, така и проблема за нравствения идеал петдесетническите идеолози представят за единствено хуманен и вечен.

Всъщност както няма вечни морални истини, така не може да има и вечен идеал.

Нравственият идеал на петдесетниците изискава бягство от живота, отказване от неговите блага и богатства, внушава на вярващите, че смисълът в живота е стремежът към „вечното царство небесно“, най-висият стремеж и най-висшата цел е стремежът към бога. Затова в петдесетническия нравствен идеал се утвърждава такъв образ на идеален човек – слаб, покорен, индиферентен към обществените явления, търпеливо понасяящ страданията и несгодите в живота като божи изпитания.

Петдесетническите ръководители определено изразяват своеото отношение към социалистическото строителство. Така например в първите години след победата на Деветосептемврийското въстание 1944 г. у нас, когато трудовият народ води решителна борба за поставяне основите на социализма, петдесетническите богослови открыто проповядват, че „ние живеем във време, което се нуждае от едно могъщо служене и от могъщо петдесетно движение. Нужданата налага божите вестители да излязат напред с божите думи, а именно: „Пазете се от това, което изглежда право...“ Ние, петдесетниците, не се изкушаваме да се облягаме на своя разум, защото

¹⁶ Ст. Баръмов, „Критика на християнската етика“, С., 1965 г., стр. 86.

всички ние знаем, че можем да разберем божите неща само чрез Светия Дух.“¹⁷

Изолирани от борческите стремежи на трудещите се, от техните нравствени въжделания за усъвършенстване и самоусъвършенстване на човешката личност, сектантите следват своя нравствен идеал като еталон, гарантиращ щастие след тяхната смърт.

Без силни пред неумолимата логика на живота, без силни пред революционните преобразования на икономиката и културата в България, петдесетническите ръководители се стараят да внушат на вярващите, че „няма нищо ново под слънцето“. „От известно време насам, а и в самия този момент се развиват събития, които изненадват несведушиите в божието слово със своята грандиозност... Нещо повече, постоянно ни се обещават нови събития в най-близко бъдеще, които да ни изумят със своя характер и обсег... Божите писания ни казват обаче, че **няма нищо ново под слънцето**, като изрично настояват, че онова, което е било извършено, пак ще бъде извършено... Може ли да бъде иначе, щом бог е същият вчера днес и во веки?“¹⁸ Сектантските богослови се опират на идеалистическото разбиране на историята, а именно, „че тя се повтаря в кръг и колело се върти“¹⁹, и в това кръгово движение вечният бог не разрешава никаква промяна. „Не може да стане събитие, което да ни изненада с какъто и да било. Което ще стане в близко или далечно бъдеще, е тъкмо онова, което е станало в миналото.“²⁰

Нравственият идеал на петдесетниците не позволява на вярващите да разберат смисъла от „греховните си помисли“, рисува им прекрасни перспективи на другия свят. По своята същност този идеал е илюзорен, никога не може да служи на прогресиите борби; не може също така да се претвори в живота. Петдесетническите богослови, считайки себе си за „божи избраници“, ласкат вярващи-

¹⁷ Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 1—2, стр. 9, 10.

¹⁸ Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 8, стр. 9.

¹⁹ Пак там.

²⁰ Пак там.

те, като ги обявяват за „солта на земята“, поставят пред тях единствената и постоянна цел: „да се изпълният със Светия Дух и да се готвят за вечен живот“. „Ние сме солта на земята — онова нещо, което придава вкус на човечеството, затова Бог очаква от нас да имаме сила в живота си, за да можем да противодействуваме на силите на тъмнината. Бог ще ни даде сила, ако постоянно бъдем изпълнени с Духа. Бог е начертал от едната страна естествения човек, а от друга е нарисувал духовния — онзи, който е изпълнен със Светия Дух.“²¹

Превратната същност на нравствения им идеал оказва решаващо влияние и на тяхната представа за редица морални категории. Петдесятническите апологети учат, че смирение, страдание, духовна и материална нищета, кроткост и пр. са техните преки задължения в живота, неотменими атрибути на тяхния нравствен идеал.

Особено внимание те обръщат на категорията смирение като едно от най-важните качества и средства за достигане царството небесно. „Гордостта предшествува гибелта — иначе казано, който се възгордее — личност или народ, — ще свърши много печално, освен ако се осъзнае, смири и тръгне по другия път — обратния път, — който е посочен в Библията, „и като се смири, гневът на Господа се отвърна от него.“²²

По тоя начин те се стремят да отнемат от човека точно ония качества, които го правят актьор и режисьор на собствената си драма. И наистина, какво е човек без гордостта, без своето човешко дъзвинование? Ненапразно Маркс казва, че смелостта и съзнанието за собствено достойнство за пролетариата са по-важни от хляба.

Петдесятническите апологети обявяват спасението за божия благодат, която ще осени само „верните братя и сестри“, а за „чадата от този свят остава чужда“. „Ние се радваме на освобождението ни от греховете и въвеждането ни във великото спасение — казва ревностният петдесятнически пастор А. Динов. Как светските хора ще се радват, ко-

гато те нямат представа за това велико понятие *Спасение*, а ние го изпитваме, вживяваме се в него и страдаме за неговата величествена скромност. То включва очистването, просвещението, въвличането и прославянето ни. Неща, които са странни за чада на този свят.²³

Но според петдесятническия нравствен идеал спасението може да се постигне чрез отказване от земните радости, от щастливия живот в този свят. Идеализацията на спасението като постоянна цел на вървящите изисква „страдание на земята“.

Страданието е пряк резултат от грехопадението на човека. Както отбелязва Енгелс, догмата за греховността на човека е станала предпоставка за духовно спасение, а духовното спасение се постига само с жертви и страдания.

В цялата петдесятическа печатна литература, в проповедите на пасторите, в ръкописите, които често се разпространяват сред вървящите, проблемът за страданието, за сълзите, отричанието на материалните и културните потребности заемат централно място. Ето един пример за „най-радостен човек на света“. „Джон Ч. Дейвис бе мисионер в Индия... След 7 години Дейвис се разболял от проказа... Той мислеше да сложи край на живота си. Вярата му обаче успяла и вместо да се хвърли в мътните води на реката, той се хвърли в божите ръце... Бавно умираше в нечувани страдания в продължение на шест години. На посетителите казвал: „Не ме съжаявайте! Не искам вашето съчувствие... не се оплаквам... аз съм най-радостният човек в света. Малката ми стая е изпълнена с божие пристъпие. Понякога радостта ми е толкова голяма, че викам към бога да видигне ръката си от мене, защото иначе ще умра от нея.“²⁴

Цялостна представа за характера на тяхния нравствен идеал дава учението им за страданието в живота. Според тях страданието не са нещо отделно от живота, нещо, което засяга само отделната личност. „Страданието надхвърлят границите на човека и се пренасят върху цялото съзнание. Те са

21 Сп. „Благовестител“, 1945, кн. 8, стр. 11.

22 Сп. „Благовестител“, 1933, кн. 5, стр. 9.

23 Сп. „Благовестител“, 1947, кн. 9—10, стр. 14.

24 Сп. „Благовестител“, 1939, кн. 8, стр. 15—16.

всеобщи, универсални. Само по сила се различават. Някои се провират по-лесно из тундрите на страданията, докато други, като Иова, изживяват целия им ужас.²⁵ На въпроса, откъде идват страданията, ни отговарят със същото тривиално обяснение, както и ортодоксалната религия: „Има една и съща причина — греха. От този корен са поникнали всички разклонения на човешките страдания.“²⁶

Страданията, уверяват сектантските ръководители, трябва да се приемат като неизбежно зло. Те имат строго определена цел. Чрез тях вярващите се „усъвършенствуват и подготвят за своето спасение. Нравствено Иисус беше безгрижен: страданията изиграха роля за телесното му усъвършенствуване. Ние съзветваме да се въоръжим със същата мисъл за Христовите страдания. Трябва да бъдем хвърлени в пещта на страданията, за да излезем като златото пречистени“.²⁷

Петдесятническите ръководители не се задоволяват само с метафизичното утвърждаване на необходимостта от страдания. Те дават и рецентата, как да се посрещат и попасят. През всичко „търпеливо и разумно като праведния Иов, защото ако страдащи чит възприета, той ще си увеличи страданията. „Само доброто ли да приемаме от бога? — питаше Иов. Всички страдания той считаше, че идват от Господа. Затова той се въздържаше и благославяше Бога“²⁸.

Петдесятническите богослови правят опит да преодолеят явните несъобразности в Библията, които се намират в рязко противоречие с нормалното биологично и психично човешко състояние. Например те се обявяват против онези моменти, в които се иска страданията да се попасят с радост. „Непонятно е как човек може да се радва, когато страда!... Това е толкова неестествено. Да се радва на якой, значи да е в добро настроение преди всичко. А страданията засягат и променят преди всичко на-

²⁵ Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 1—2, стр. 2.

²⁶ Пак там.

²⁷ Пак там, стр. 3.

²⁸ Пак там.

строението.“²⁹ Стремейки се да бъдат в своите проповеди близко до реалните човешки състояния, петдесятническите апологети същевременно им дават неправилно тълкуване. Действително страданията и нещастията не могат да се приемат от нормалния човек с радост, но затова пък могат да се приемат с „примирение и надежда“. „Това значи да се съгласим с думите на Иов: „Зная пътя си: изкусил ме е, но ще изляза като злато.“ Това са думи, от които лъжа същевременно и пълна надежда за едно по-добро, по-щастливо бъдеще. Тук всичко е временно, включително и страданията“.³⁰

Сектантският нравствен идеал обявява за „греховни“ най-важните сфери на човешката обществена дейност: науката, културата, изкуството и пр. В такива условия, както отбелязва Маркс, протича „отделянето на човека от сктивния външен свят, на силственото му потапяне в неговия абстрактен вътрешен свят... в манастира на бездейната съвест и на съзнанието за своята греховност...“³¹

Не може да имаме пълна представа за който и да е нравствен идеал, ако не знаем какво е неговото отношение към труда. И това не е случайно. Трудът е основа за съществуването на обществото.

Петдесятническите идеолози гледат на труда като „необходимо зло, дадено на човека за неговия първороден грех“. „Трудът — пише презвитер П. Кузманов — се явява само един императив и човек трябва да работи за своето прелитание, неговият труд е посредник на божествена благодат. Земята е прокълната, за да бъде човек благословен. Неговият труд е предназначен да бъде средство за спасението му.“³²

В нашето социалистическо общество, където благата се разпределят според количеството и качеството на извършения общополезен труд, петдесятниците не могат да не се трудят. Затова техните ръководители формално не се обявяват против труда. „Честният труд е противник на много зли неприя-

²⁹ Пак там

³⁰ Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 1—2, стр. 3.

³¹ К. Маркс и Ф. Енгелс. Съч., т. 2, стр. 191—192.

³² Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 1—2, стр. 6.

тели. Той пропължда много лоши настроения.³³ С други думи, ако вярващият трябва да се труди, то-ва е необходимо не за разгръщане на неговата физическа и духовна енергия, не за участието му в създаването на обществените блага, а само като средство за служение на бога. „Бог е сложил върху нас бремето на труда, за да не се изврътим от бездействие, и така да стигнем до по-дълбоко падение.“³⁴ Трудът обаче, според петдесетническия нравствен идеал, не може да бъде вътрешна потребност на человека — в него той не утвърждава себе си, а е нещо външно, непринадлежащо на неговата същност. „Самият труд е едно ангелско присъствие, предназначено да ободрява и настърчава пътешественика в ношта.“³⁵

В наше време петдесетническите богослови представлят труда вече не като наказание, а като „божи дар“, като „божа благодат“. „Ние сме благодарни на бога за благословения труд.“³⁶ Но фактически това се отнася не за общественополезен труд, а за труд, който носи едни или други лични блага. Практически една част от петдесетниците не вземат участие в обществената производствена дейност. Обикновено те са хора на неквалифицирания труд, а част от тях не са заети пряко с производствена дейност.

Трудът в петдесетническата етика се разглежда като неизбежна необходимост за поддържане на плътта. А както вече видяхме, „плътта е греховна“. Оттук петдесетническите апологети правят извода, че трудът поддържа греха. Затова те считат за напълно естествено да се освободят от това задължение в бъдеще. Това е възможно след смъртта, когато „божите избраници“ отидат в рая. В сектантския рай вече няма труд, а само „вечно благденствие“.

Марксистката етика разглежда труда като най-висша морална ценност. Маркс нарича труда своеобразна игра на физически и интелектуални сили, която при съответните обществени условия е способна да достави на человека наслада. Само трудът като съ-

³³ Сп. „Благовестител“, 1948, кн. 1—2, стр. 6.

³⁴ Так там, стр. 7.

³⁵ Так там, стр. 6.

³⁶ Так там, стр. 7.

четание на физическата и интелектуалната дейност може всестранно да развива человека. Но марксистката етика не разглежда труда като абстракция, а всяко го в историческа обстановка. За работника в условията на капитализма трудът, по думите на Маркс, е отрицание на неговата същност, защото в него той не утвърждава себе си, „чувствува се не щастлив, а нещастен... изморява своята физическа природа и разрушава своя дух. Ето защо в труда работникът се чувствува извън себе си... Този труд за него е не доброволен, а принудителен.“³⁷

С победата на социализма коренно се измени и характерът на труда. Създават се равни и благоприятни социални условия за развитието на всяка личност. В условията на социализма хората работят за себе си, за обществото и се явяват стопани на всички материални блага, които създават. Разпределението според труда е не само материално стимулиращ принцип, но има и огромна нравствено-възпитателна роля. Но като низша фаза на комунизма социализмът не предполага и пълно икономическо равенство. Ето защо и при социализма в известна степен трудът се определя от външна необходимост — явява се като основно средство за съществуване. С развитието и усъвършенстването на социалистическия строй, с прехода към комунизма трудът от необходимото задължение се превръща във вътрешна потребност. Трудът за человека при комунизма е изкуство за управление на природата. Ако при социализма отношението към труда е решаващ критерий за нравствената значимост на личността, при комунизма социалният престиж на личността ще означава адекватно отражение на самата личност. Личността ще се ценя преди всичко по своите достойнства, по своите лични качества. При социализма съществуват още формални мерки при оценка на личността, защото все още съществуват неравни условия, защото социализмът не може да създаде изведенъж всички необходими икономически и нравствени предпоставки за изграждане на високонравствена личност. В условията на социализма трудът се явява такъв общ критерий в зависи-

³⁷ К. Маркс и Ф. Енгелс. Из ранних произведений, стр. 563

мост от който преди всичко се определя значимостта на дадената личност.

Трудът обективно изпълнява общественозначима функция — представлява основно условие за построяването на комунизма. Ето защо проблемът на труда е централен проблем в комунистическия нравствен идеал.

*

Петдесетническото нравствено учение е учение, което утвърждава вечни морални принципи за взаимоотношенията между хората. Петдесетническата етика стимулира невежеството, парализира стремежа към знание и истинско съвършенство.

Петдесетническият нравствен идеал насочва вярващите към трансцендентния небесен рай, отклонява ги от техния истински човешки живот. Разглежда човешката същност като субстанция, лишена от земни качества. Петдесетническата етика поражда у вярващите неверие в техните собствени сили. Петдесетническите идеолози създават изкуствено такава микросреда, в която вярващият, веднъж попаднал, трудно може да се опомни и освободи. Доколкото микросредата е свързващо звено между личността и макросредата — обществено-икономическата среда, тя играе изключително важна роля за формиране на личността в една или в друга насока. Ето защо сектантската микросреда, идеологията и моралът на петдесетниците влияят пагубно върху морала на ония, трудещи се, които още не са се освободили от религиозната заблуда.

82

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В нашето изложение ние се постарахме да разкрием същността на петдесетничеството в България и да покажем, че то е негоден продукт на буржоазния строй. Въпреки че в условията на социализма хилядият му корен е подкопан, то все още част от нашите трудещи се попадат в неговия плен.

За разпространението на своите религиозни възгледи, за привличане на нови членове, за задържане и активизиране на новопривлеченните петдесетници си служат с богато разнообразие от най-различни и твърде гъвкави методи и форми на работа. Активната работа за привличане на нови последователи и за укрепване на вярата им заляга в правилника на сектите като основно задължение на всеки петдесетник. Особено внимание отделят на изпадналите в беда семейства — такива, които са загубили близък човек, в които има тежко болен, самотни стари хора в тежко материално положение.

Заразителен пример с примамваща сила е взаимното подпомагане между самите петдесетници, — „неоставянето на брата в нужда“, колективното обработване на нивите, участието в строителството на дом и др. Като се прибави към това и скромният живот на повечето от редовите искрено вярващи петдесетници — те не пият, не пушат, говорят тихо, стремят се във всичко да подражават на своя „първоучител“ Христос, стават ясни причините за относително по-успешното развитие на тяхното движение от това на другите секти.

Петдесетниците много умело използват религиозните писания. Религиозната литература при тях винаги се раздава безплатно. Тя има чудновати, заинтригуващи заглавия. Развива се художествена самодейност, като главно се разучават религиозни пес-

83

ни. Съобразно с възрастовата категория в нея участват деца, юноши, младежи, хора на средна възраст и старци, хора от двата пола.

Жената е на особена почит. И ако почти във всички религии и вероизповедания тя е унижена и осърбена, петдесятничеството я еманципира в „работата за бога“. В тяхния „Правилник“ се изтъква, че жените са сънаследници на благодатта, те могат да работят за бога наравно с мъжа в общата църковна дейност и в събранията; те са особено полезни за извънцърковната дейност — да просвещават и призовават към Христа по домовете и работилниците.

Петдесятническите дейци отделят голямо внимание също на формите на работа с младежите. Сухите, чисто „набожни“ събрания не биха били привлекателни за тях, поради което те препоръчват „всяка евангелска петдесятна църква... да ureжда и специални младежки събрания, хорове, увличащи младежите в духовна дейност... Не трябва да се забравят и децата. Техните духовни интереси не бива да останат неудовлетворени. Чрез духовни песни, изучаване на части от „словото Божие“ в детското неделно училище може да се отварят сърдата на децата на Исуса Христа“¹.

Ръководителите на петдесятническото движение, както посочихме, са против науката. Но и на неграмотните последователи те не се радват много, защото за тях би била недостъпна цялата религиозна литература. Ето защо са потърсили изход в откриването на училища за изучаване на „словото Божие“. „Всяка църква трябва да основе свое неделно училище, то е необходимо за преуспяване на словото Божие“. Със систематическо изучаване на Библията ще се отстрани религиозното невежество, неправилните тълкувания на библейските истини. Особено полезни са неколкодневни или месечни библейски курсове.²

Сектата на петдесятниците в България е една от активните и с твърде фанатизирани членове. С демонстриране на въображаеми дарове на „Светия Дух“

¹ Кратко вероучение и правилник на Евангелските петдесятни църкви в България, стр. 41.

² Так там, стр. 18.

се правят вероучението на сектата по-примамливо от това на другите секти. Като издигат Христос в култ, много от редовите членове се стремят да подражават на онези нравствени черти, с които евангелистките ръководители са украсили неговия образ.

Повечето от редовите членове на петдесятническата секта са хора с недостатъчна политическа подготовка и с ниско образование, с изострена чувствителност и оттук психически склонни към търсене на свръххестествени и други тъмни и неясни сили.

Всичко това е особено важно в борбата за разкрепощаване съзнанието на честно вярващите петдесятници. Много от тях са така обхванати от сляпа религиозна вяра, че с обикновените средства на научно обяснение на явленията в природата и обществото трудно могат да се постигнат осезаеми резултати. За тях успехите човечеството постига с божия благословия, ако бог не иска, човекът не е в състояние да постигне нещо.

Особено голямо значение в борбата с религиозните отживелици има внимателното, дружеско отношение към вярващите. Сред тях има много хора, спометани от едно или друго лично нещастие, както и такива, които са наивно честни или трудно могат да разберат сами измамния характер на религиозното учение изобщо и особено на петдесятничеството. Ето защо към вярващите трябва да се подходи искрено, откровено. Не е лесно да се изведе човекът от мрачния лабиринт на суеверието на широкия друм на пълнокръвния живот! Ако искаме да прочитаме на успех, не трябва никога да накърняваме достойнството и да осърбяваме религиозните чувства на вярващите. Ще припомним думите на Ленин, които с пълна сила се отнасят за борбата с петдесятничеството: „Трябва извънредно предпазливо да се борим против религиозните предразсъдъци; голяма вреда нанасят онези, които внасят в тази борба осърбяване на религиозното чувство.“³ Нужно е да се помни, че борбата против религията в нашето общество е идеологическа борба, борба между научния и религиозния мироглед и всякакви грубости; нападки, ругатни са несъвместими с нея.

³ В. И. Ленин, Съч., т. 28, стр. 179.

В компактната си част петдесетниците са обикновено трудови хора, които са заинтересовани от запазването на мира, от изграждането на комунизма, от осигуряването на лично и семейно щастие. Това улеснява научно-атеистическата пропаганда в нашата страна.

Пропагандата на научния атеизъм сред петдесетниците ще бъде само тогава успешна, когато се води от хора с научен, марксистко-ленински мироглед, задълбочено познаващи въпросите на атеизма и сектантството.

Резултатната атеистична работа сред петдесетниците изисква любов към хората. Не може да овладее сърцата на вярващия оня, който е бездушен, коравосърден. Това е особено важно, тъй като петдесетничеството оказва силно въздействие върху чувствата на вярващите.

Разкрепостяването на петдесетниците от оковите на религиозната заблуда изисква упоритост и постоянство. Промяната в мирогледа е сложен, противоречив, процес. Необходимо е много време, понякога години, за да се преориентира съзнанието на вярващия.

Сигурно средство за пресичане домогванията на петдесетническите ръководители е провеждането на индивидуална работа с вярващите. Тя трябва да се превърне в основен метод на работа с вярващите сектанти. Нужно е да се постъпва конкретно, да се познават предварително причините, които са въввлекли отделния човек в сектата.

Индивидуалният подход е цяло изкуство — сложно, отговорно. Човек трябва да умес да се сближи с тях, да се вжива в болките и радостите им. Когато бъдеш спечелено сърцето на човека, доверието му, тогава може да се разчита на успех, тогава може внимателно да му се предложи атеистична литература, която неизбежно постепенно ще породи съмнение в религиозните аксиоми. „Най-важното — изтъква Ленин, — това е да можем да събудим в още съвсем неразвитите маси интерес към съзнателно отношение спрямо религиозните въпроси и съзнателна критика на религията.“⁴

⁴ В. И. Ленин, Съч., т. 33, стр. 224—225.

Особено важно е петдесетникът да разбере с разума си и да почувствува със сърцето си, че основните доктрини на неговата религия са несъстоятелни не само от научно и житейско гледище, но и от гледище на собствената му религия. Затова е нужно, както пише Ленин, да се дава на масите „най-разнообразен атеистично-пропаганден материал, да се запознаят с факти от най-различни области на живота, да се пристъпи към тях и от една и от друга страна, за да се заинтересуват, да се пробудят от религиозния сън, да се разтърсят от най-различни страни, по най-различни начини и т. н.“⁵

Особено важно значение за разбиване мъглите на петдесетничеството е въвлечането на вярващите в обществено-политическия живот. Активното им участие в живота на обществено-политическите организации, в живота на завода, предприятието или трудово-кооперативното земеделско стопанство ще им помогне да се отърсят от наслосенията на суеврията и мистиката. Ако бъдат постоянно ангажирани, те ще се обърнат с очи към новия живот. Масово-политическата работа ще помогне на петдесетниците бавно, но сигурно да се откъснат от религиозните заблуди и се насочат към светлината на атеизма.

Нашата общественост е кръвно заинтересована да изолира от лоното на религията вярващите, с което ще се умножат силите на народния колектив в строителството на социализма и комунизма. Нашето социалистическо общество е общество на смелите, дръзновените, силните. Религията е нужна на слабите, силните нямат нужда от нея.

⁵ Так там, стр. 224.

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	5
I. Възникване и разпространение	7
II. Същност и особености на петдесетническото вероучение	23
III. Характеристика на петдесетническите обреди	38
IV. Идеологическа и психологическа характеристика на гласополията	50
V. Същност на петдесетническата етика	66
Заключение	83

Снежана Марзанова
ПЕТДЕСЕТНИЧЕСТВО В БЪЛГАРИЯ
(Националност българска)
Издание първо

Рецензент *Стойно Баръмов*
Редактор *Константин Колев*
Художник *Данчил Данков*
Художествен редактор *Тотю Данов*
Технически редактор *Стефан Христов*
Коректор *Събка Вълчанова*

Литературна група II. Тематичен № 806. Издателски № 4825.
Дадена за набор на 30. VIII. 1971 г.
Подп. за печат на 25. X. 1971 г.
Излязла м. декември. Печатни коли 5,50. Изд. коли 4,15.
(Формат 84X108,32. Тираж 2400
Цена 0,18 лв.

Издателство на БКП, София, бул. „В. И. Ленин“ № 47
ДП „Димитър Найденов“ — В. Търново